

Mare

**Eindelijk een
rockster**

Pagina 11

**Wie zijn de expats?
Promovenda begaf zich
in het wereldje**

Pagina 3

**Propagandakunst is
niet uitgevonden door
Goebbels of Stalin**

Pagina 6-7

**Met alleen meningen is
het maatschappelijke
debat in gevaar**

Pagina 8

Fuck die onzekerheid

Mensen met het impostor syndrome zijn altijd (onterecht) bang voor ontmaskering

Is het impostor syndrome een vloek, of een normale reactie op succes? Een speciaal theatercollege moet Leidse promovendi leren hoe ze ermee om kunnen gaan.

DOOR BART BRAUN De Britse schrijver Neil Gaiman schreef ooit aan een fan hoe hij op een bijeenkomst was van 'grootse en goede mensen: kunstenaars en wetenschappers, schrijvers en ontdekkers.' De hele tijd was hij er zeker van dat de rest erachter zou komen dat hij (*The Sandman*, *Coraline*, *American Gods*) daar niet tussen hoorde. Hij raakte aan de praat met een vriendelijke oude man die dezelfde voornaam bleek te hebben, en hetzelfde gevoel: 'Al die andere mensen hebben geweldige dingen gemaakt, en wat heb ik nou helemaal gedaan?'

'Nou', zei Gaiman: 'Je was wel de eerste man op de maan. Dat telt wel, zou ik denken.' De les voor hem was dat als zelfs Neil Armstrong het gevoel heeft een impostor te zijn, iemand die zich voordoeft als iets dat hij niet is, dan hebben we dat gevoel misschien wel allemaal.

Bij het hebben van succes hoort blijkbaar maar al te vaak het gevoel dat dat succes niet verdiend is. Ook in Leiden komt het voor: een onderzoek naar de geestelijke gezondheid van Leidse promovendi uit 2017 liet zien dat veertig procent(!) van hen risico loopt op geestelijke-gezondheidsproblemen. Van die groep had twee derde het gevoel niet competent te zijn om te promoveren.

'Uit het onderzoek naar het impostor syndrome blijkt dat een derde van de mannen er last van heeft, en twee derde van de vrouwen. Het punt is echter: veel mensen denken dat ze de enige zijn. Het feit alleen al dat ze leren dat al die andere mensen er ook last van hebben, geeft al opluchting', vertelt Vreneli Stadelmaier. Stadelmaier is schrijfster, coach, publiek spreker en winnares van de Joke Smit-prijs voor emancipatie.

Illustratie Gees Voorhees

Volgende week dinsdag geeft een theatercollege over het bedriegers-complex. 'Het gaat om kennisoverdracht, maar wel op een theater-achtige manier', verduidelijkt ze: 'Er zit video in, muziek, interactie met het publiek: het is ook entertainment. De titel is *Crush the insecurity*: er is me met klem afgeraden om het *Fuck insecurity* te noemen. Blijkbaar komt *Fuck* toch te hard over in het Engels.'

'Syndroom' is een groot woord hier, moet gezegd. Het impostor syndrome is geen officiële psychiatrische diagnose zoals depressie. Sterker nog: als het zo veel voorkomt, lijkt het eerder een volkomen normale reactie op het verkeren in een succesvolle omgeving. En ook al voelt dat niet altijd zo, ook een universiteit is dat. Iedereen om je heen is slim en werkt hard; dan komt al gauw de twijfel of je daar wel bij hoort. Stadelmaier: 'Iedereen heeft wel eens zulke gedachten. De vraag is: zet je jezelf eroverheen? Het is voor vrouwen een groter probleem dan voor mannen, omdat vrouwen in onze samenleving vaker gemaand worden om voorzichtig te zijn, en geen risico's te nemen.' Dus zeggen ze vaker nee, en proberen ze minder vaak *to fake it till you make it*.

Wat ook kan: 'De vrouwen slaan zo'n aangeboden mogelijkheid niet af, maar dan gaan ze er ook voor zorgen dat het perfect is. Met alle risico's op overwerktheid en burn-outs van dien. Een fout is namelijk het bewijs dat je inderdaad een oplichter bent.'

Zoals de ervaringen van de twee Neils laten zien, gaat het gevoel dat je succes onverdiend is niet over bij verder succes. 'Meryl Streep durfde na elke Oscar die ze won wekelang de telefoon niet op te nemen. Bang dat ze te horen zou krijgen dat de Academy zich vergist had. "Sorry, je bent toch eigenlijk geen goede actrice, geef de prijs maar terug", zoiets.'

> Lees verder op pagina 4

**DUWO wil snel af
van deel huurders**

Afgestudeerden zonder campuscontract moeten uiterlijk 1 juli hun huis uit. Doen ze dat niet, dan dreigt de studentenhuisvesting met een gang naar de rechter.

Pagina 04

**Minister is kritisch
op ontgroeningen**

'Ik keur alle vormen van geweld en intimidatie, zowel fysiek als mentaal, af,' schrijft minister van Onderwijs Ingrid van Engelshoven aan de Tweede Kamer.

Pagina 04

**Meer voorstanders
voor schrappen BSA**

GroenLinks en de SP vinden het bindend studieadvies 'onnodig, onwenselijk en oneerlijk.' Ook regeringspartij D66 heeft veel kritiek op de rendementsmaatregel.

Pagina 05

**Er zijn nog niet
genoeg docenten**

Sinds 2012 namen de universiteiten 1600 extra docenten aan. Een toename van zes procent. Het aantal studenten steeg echter met maar liefst elf procent.

Pagina 05

Bandirah Pagina 12

Geen commentaar

Bevoorrechte boeken

DOOR MARLEEN VAN WESEL 'Moet je ook Gijsbrecht van Aemstel lezen?' vroeg een tweedejaars ooit geïnteresseerd op de eerstejaarsborrel van de studievereniging van Nederlands. Ik had zojuist mijn studieboeken opgehaald. We zaten op het terras van Barrera. Op een of andere manier was ik de enige eerstejaars die was komen opdagen.

'Ik geloof het niet. Wel Vondel', zei ik, onder de volledige belangstelling van alle ouderejaars.

De schrik was me even om het hart geslagen, door die boekenlijst. Dat ik het allemaal moest gaan lezen, daar had ik wel zin in. Maar op mijn Casio CFX-9850GB Plus, die ik eigenlijk nooit meer nodig dacht te hebben, was het bedrag van zo'n tweeënhalve maand huur tevoorschijn gesprongen. En dat waren slechts de 'verplichte' boeken, en dan alleen degene die op dat moment voorradig waren bij de boekhandel. Daar kwamen nog readers bij, en de 'aanbevolen' boeken, die je ook gewoon gelezen moest hebben voor het tentamen.

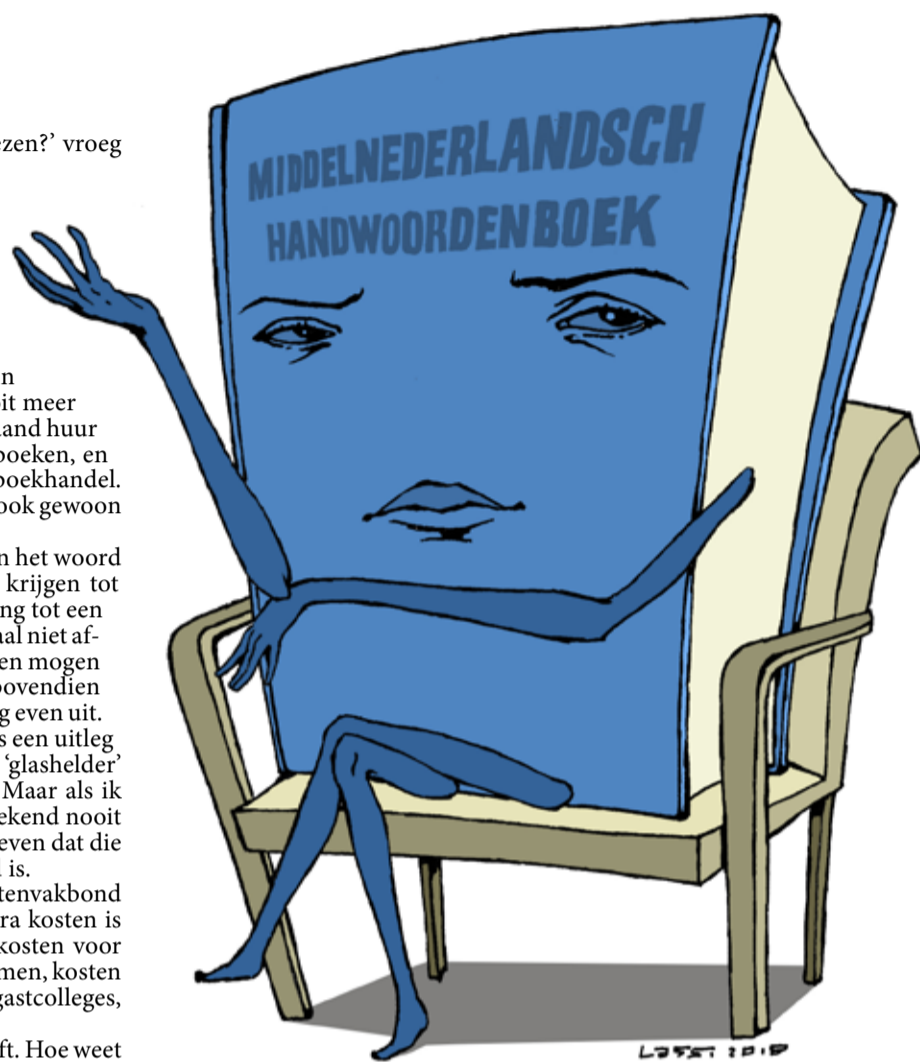
NRC Handelsblad (zie ook p. 5) liet dit weekend studenten aan het woord over verplichte pennensets op de pabo, codes om toegang te krijgen tot computerprogramma's en excursies naar het buitenland. Toegang tot een studie mag volgens de Wet op het hoger onderwijs echter helemaal niet afhankelijk zijn van andere kosten dan het collegegeld. Extra kosten mogen alleen, wanneer er ook een kosteloos alternatief is. 'Dat moet bovendien van tevoren én duidelijk gecommuniceerd worden', legt NRC nog even uit.

Maar wacht eens: geldt de wet niet voor boeken? Nou, volgens een uitleg van het Hoger Onderwijs Persbureau van afgelopen maandag, is 'glashelder' dat je studieboeken zelf moet betalen. Ik ben dól op boeken. Maar als ik zo eerlijk zou zijn dat ik op die eerstejaarsborrel gewoon had bekend nooit van Gijsbrecht van Aemstel gehoord te hebben, dan zou ik toegeven dat die uitzonderingspositie op excursies en licenties eigenlijk vreemd is.

Zoveel eerlijkheid is niet nodig, want de Landelijke Studentenvakbond legt eveneens glashelder uit op haar website: 'De categorie extra kosten is zeer ruim, denk aan; excursiegeld voor verplichte excursies, kosten voor inzien van een tentamen, kosten voor inschrijving van een tentamen, kosten voor *verplichte studieboeken* of ander verplicht lesmateriaal, gastcolleges, extra kosten i.v.m. stage.'

Ha! Maar... stel dat van die twee uitleggers de LSVb gelijk heeft. Hoe weet een aankomend eerstejaars dat er een kosteloos alternatief moet zijn, als hij niet beter geïnformeerd wordt dan dat verplichte boeken verplicht zijn? En belangrijker nog: wat heeft een eerstejaars aan een kosteloos alternatief, als dat één exemplaar in de Universiteitsbibliotheek is, dat uiteraard het gehele semester is uitgeleend?

Mij heeft het ooit een herkansing opgeleverd, toen de vragen van een literatuurtentamen over negen 'aanbevolen' romans vooral gingen over die ene, die kwijt was in de UB. Toegegeven, zelf had ik dat boek best kunnen kopen. Maar studenten voor wie deze wet de toegang tot het onderwijs moet waarborgen, hebben er dus eigenlijk niet zoveel aan.

Gelukkig kost de boekenlijst van eerstejaars Nederlands tegenwoordig geen tweeënhalve maand huur meer. Daarvoor zijn de kamerprijzen te hard gestegen. En het destijds verplichte *Middelnederlandsch Handwoordenboek* van honderd euro is tegenwoordig gratis te raadplegen op internet. Die van mij staat haast ongebruikt in mijn boekenkast. Net als *Gijsbrecht van Aemstel* trouwens, geschreven door Joost van den Vondel.

Colofon

Redactie-adres Reuvenplaats 3, 2311 BE Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
Website mareonline.nl
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 15000
Hoofredactie
Frank Provoost frank.provoost@mare.leidenuniv.nl
Redactie
Vincent Bongers vbongers@mare.leidenuniv.nl
Bart Braun bbraun@mare.leidenuniv.nl
Anoushka Kloosterman a.s.kloosterman@mare.leidenuniv.nl
Marleen van Wesel h.g.van.wesel@mare.leidenuniv.nl
Melle Peters (stagiair) m.t.peters@umail.leidenuniv.nl
Medewerkers
Fernke Blommaert · Mattijn de Groot · Holger Gzella ·
Monica Preller · Marit de Roij · Benjamin Sprecher ·
Susan Wichgers
Fotografie Taco van der Eb · Marc de Haan
Illustraties Bas van der Schot · Bandirah · Silas.nl
Basisontwerp Roeland Segaar, Dokwerk Communicatie
Art direction en vormgeving Marcel van den Berg
Drukwerk Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties Bureau van Vliet B.V.
Postbus 20 2040 AA Zandvoort
Telefoon 023 - 571 47 45
Redactieraad
Prof. dr. J.C. de Jong (voorzitter) · Prof. dr. F. Israel (vice-
voorzitter) · Dr. Hans Vollaard (secretaris) · Maxim Allaart ·
Asel Arynbaeva · Joline Cramer · drs. Bart Funnekotter ·
Marlou Grobben · drs. Malou van Hintum · mr. Folkert
Jensma · Josephine Say · Prof. dr. Nico Schrijver
Jaarabonnementen
Een jaarabonnement op *Mare* loopt van september t/m
juni. Belangstellenden kunnen *Mare* thuisgestuurd
krijgen door €35 over te maken op IBAN
NL68RAB00103257950 ten name van Universiteit Leiden
(o.v.v. *Mare* en SAP-nummer 6200092091) en
vervolgens een bevestigingsmail met daarin hun adres
te sturen naar redactie@mare.leidenuniv.nl.
Studenten betalen €25.
Ter controle graag in de bevestigingsmail ook het
studentnummer vermelden.
Adreswijzigingen, klachten en opmerkingen over de toezending
redactie@mare.leidenuniv.nl 071-5277272.
Ingezonden mededelingen
Mededelingen voor het op donderdag verschijnende
nummer moeten uiterlijk de voorafgaande donderdag
16.00 uur in het bezit van de redactie zijn.
ISSN 0166-3690

Entebbe

Het is even na middernacht, op vrijdagavond. Tegenover mij zit mijn beste vriend, Chris. Mijn kat ligt bij hem op schoot. We drinken bier. En thee, want zo een avond is het. Een nachtelijke bier- en theesessie. Hij kijkt mij bezorgd aan, en zegt: 'Ik ben bezorgd. Ik bedoel, heel normaal is dit allemaal niet.' Chris wuift vaagjes naar de chaos in mijn woonkamer, en het printje dat op tafel ligt, tussen ons in.

Een vliegticket.

'Heb je hier wel over nagedacht? Kan je zomaar weg bij werk? Wat vinden je ouders hiervan?'

Kijk, daar is een jeugdviend voor. Al ben je de dertig ruimschoots gepasseerd, je ouders worden er onmiddellijk bij gehaald.

Mijn ouders keken inderdaad raar op. 'Oeganda? En zo snel al? Gaat alles wel goed?'

Ik speelde al langer met het idee om naar Afrika te gaan. Maar net zo plots als het verlangen verscheen, was het weer weg, om wat later weer terug te keren. Vervolgens was ik een maand of twee te lamleidend om daadwerkelijk het ticket te kopen, en ook geen zin om het Oeganda-idee rond te bazuinen als er een gereede kans was dat het toch niet zou worden uitgevoerd.

Het idee is dit: in Oeganda ligt de bron van de Nijl. Vlakbij de bron ligt een eiland. Dat eiland is door een van mijn vrienden omschreven als het mooiste waar ze ooit geweest was. Je kan er in tenten overnachten. Er zijn allemaal zeldzaamheden waaronder een kolonie roodstaartaapjes, wilde papagaaien, gigantische hagedissen, een schubdiër genaamd Arnold, en, niet onbelangrijk: geen mobiel netwerk maar wel goede koffie.

Even stroomafwaarts wordt al twintig jaar aan een gigantische waterkrachtcentrale gewerkt, door een Chinees staatsbedrijf. De dam loopt, vanzelfsprekend, enkele jaren

achter op schema. Ik stel mij voor dat de arbeiders die het bedrijf heeft meegebracht onderhand tot een van de lokale stammen zijn verworven. Maar het lintjesknipmoment is nu dan toch bijna daar.

Als die schaar in dat lintje knipt, verdringt de hele vallei. Jammer? Waterkrachtcentrales zijn een nagenoeg CO₂-vrije bron van elektriciteit. Het alternatief is een kolencentrale. Anderzijds, een springlevend ecosysteem dat tot de laatste boomtoppen onder water verdwijnt komt, nooit meer terug. En het gaat al zo verschrikkelijk slecht met de beestjes. Dat doet pijn. En dan zijn er nog de voorspelbare problemen met corruptie, en het niet betrekken van lokale vissers en boeren bij wat er staat te gebeuren. Op papier is waterkracht zo mooi, maar in realiteit niet.

Die waterkrachtcentrale is als een baan in milieukunde. Op papier is milieukunde zo mooi. Je leert allemaal fantastisch interessante dingen over hoe de wereld werkt, en je werkt aan het in stand houden van die wereld. Maar in realiteit staat wat we doen vrij ver van de realiteit. Bij mijn meest geciteerde paper kan ik zo drie aannames aanwijzen waardoor de conclusies wel wetenschappelijk verdedigbaar zijn, maar ook gewoon verkeerd, en er zijn sowieso geen beestjes mee gered. Daarbovenop de afgelopen twee maanden. Veertien-urige werkdagen. Geen weekenden, geen kerstavakantie. Nauwelijks nieuwjaar.

Het is even voor middernacht, op zaterdagavond. We cirkelen rond het vliegveld van Kigali, de hoofdstad van Rwanda, vanwaar we na een tussenstop binnen een uur in Entebbe zullen zijn. Misschien toch een beetje vluchten voor Nederland.

BENJAMIN SPRECHER is universitair docent bij het Centrum voor Milieuwetenschappen

Column

Rijk, hip, wereldburger

Expats werden steeds vaker experts in buitenlander zijn

Hoewel het allebei migranten zijn, staat de beeldvorming van een hoogopgeleide *expat* die met een dikke vergoeding en auto van de zaak naar het buitenland gaat, mijlenver van een ongeschoolde gastarbeider.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN 'Het begint bij aankomst al: expats hebben een aparte balie bij de gemeente. Daar kunnen ze met makelaars in contact komen, en horen ze hoe ze een versneld traject bij de IND-procedure kunnen doorlopen, omdat ze een aparte status hebben. Een andere migrant hoeft daar niet aan te komen. Ze zullen niemand wegsturen, maar het is duidelijk niet voor hen bedoeld.'

Het kostte promovenda Aniek Smit nog best wat moeite om uit te vinden wie die expats nou precies zijn.

'Veel migratie- en integratiestudies gaan over laagopgeleide groepen, die hier komen werken en zich hier vestigen. Maar ik dacht: hoe zit het nou met de mensen die hier tijdelijk komen om te werken? Dus ik ben in mijn omgeving gaan vragen: waarom zien wij deze mensen niet als migranten?'

'Ik kreeg vaak het antwoord dat expats korter blijven en rijker zijn. Maar dat verklaart het niet. Wat veel bepalender bleek bij die groep is de grote rol van de werkgever: bij een *expat* bepaalt die de bestemming en de duur van het verblijf.'

Smit interviewde tientallen mensen, verzamelde bronnen, en deed veldwerk in Jakarta, waar ze zich ook even in het *expat*-wereldje begaf. 'Ik ben een nogal atypische *expat*, omdat ik niet ben uitgezonden door de universiteit. Maar ik zie er Hollands genoeg uit om dat cirkeltje toch

Links: Uitwisselingsstudenten in de *common room* van Paleis Noordeinde, anno 1964. Rechts: Boekje van de American Women's Club The Hague, 1963.

makkelijk binnen te komen. Ik ben absoluut geen antropoloog, maar ik heb zo toch een beetje geprobeerd de antropoloog uit te hangen, die daar participierend onderzoek doet.'

In de jaren vijftig en zestig werden expats, 'jonge buitenlanders van beiderlei kunne', door de gemeente Den Haag al gezien als hoogopgeleide wereldburgers die bijdragen aan het internationale imago van de stad, die kapitaal hebben en interessant zijn als consument.

Smit: 'Toen had je vooral de traditionele *expat*, die je ook tijdens de koloniale periode zag. Die werkten voor grote oliebedrijven, of de overheid, en maakten carrière binnen één organisatie. Die gaan dan maar naar één plek, en keren weer terug.'

De expats vonden elkaar toen al in verenigingen en clubs. In Den Haag studeerden jonge expats uit Derde

Wereldlanden aan het International Institute of Social Studies in Paleis Noordeinde. Hun studentenvereniging *The Scholas* zocht aansluiting met het studentenleven in Leiden, Utrecht en Amsterdam, maar volgens de buitenlandse studenten was het corps 'door de te star volgehouden "stijl" niet tot de integratie van nieuwkomers in staat.'

Sindsdien is de *expat community* wel veranderd. 'Vanaf de jaren zeventig komt er een grote groep mensen die wel naar het buitenland gaan, maar niet voor dezelfde werkgever blijven werken. Die richten hun hele leven erop in, en gaan naar drie of vier landen. Die noem ik de *expert-expats*: experts in *expat*-zijn. Hun kinderen gaan dan ook niet naar een Nederlandse school, maar naar een internationale. Dan weet je zeker dat er op een

volgende post ook zo'n school is.'

Ze constateert een 'tweesporenbeleid' bij de Nederlandse overheid. Ze geeft als voorbeeld de Nederlandse School in Jakarta, die bij de Nederlandse overheid subsidie aanvroeg. 'Maar in Nederland waren er kinderen met een migratieachtergrond, die ook meer onderwijs nodig hadden,' zegt Smit.

Dan zie je de overheid worstelen met de categorieën, wie heeft er recht op? Er komt uiteindelijk geld voor beiden. Maar de *expat* kinderen vallen dan onder buitenland- en ontwikkelingsbeleid, en krijgen subsidie van Buitenlandse Zaken, terwijl het geval van de migrantenkinderen werd gezien als een sociaal-maatschappelijk issue, die daarom subsidie van andere ministeries krijgen.'

Promotie is op 25 januari

VOC-carrière tips

'Trouw een rijke partner, dat helpt.' Historicus Erik Odegard promoveerde vorige week op een onderzoek naar carrière maken in de zeventiende eeuw, bij de VOC en de WIC.

Hoe kwam je daarop?

'De casestudies waren al uitgestippeld. Een van de twee, Rijckloff Volckertsz. Van Goens (1619-1682), gouverneur-generaal van de VOC, kende ik al wel uit mijn masteronderzoek. De ander was Johan Maurits van Nassau-Siegen (1604-1679), WIC-gouverneur-generaal in Brazilië. Voor mijn scriptie vond ik ook al besluiten waaruit bleek dat expertise een minder belangrijke rol speelde dan: wie ken je?'

Hoe onderzocht je hun netwerken?

'Er zijn natuurlijk de officiële compagniestukken, maar zeker uit Azië is ook veel particuliere correspondentie bewaard. Op een gegeven moment schreef Van Goens aan een Nederlandse bewindhebber een bedankje voor toegestuurde kleding. Zijn vrouw was er heel blij mee, en Van Goens voegde er een ivoren beeldje bij. Als de bewindhebber wilde, kon hij het jaar erop een groter beeld sturen, maar ja, dan moest hij nog wel dezelfde functie hebben... Zo werd er gelobbyd.'

Wat voor netwerken hielpen verder een handje?

'Van Goens bouwde zijn VOC-carrière op door te trouwen met een oudere weduwe, met hoge connecties in Batavia. En zijn tweede vrouw leverde banden op met bewindhebbers in de Republiek.'

Johan Maurits had zijn positie in Brazilië eigenlijk alleen te danken aan het feit dat hij een Nassau was. Hij was persoonlijk failliet op het moment van zijn aanstelling en hij had eigenlijk geen kwaliteiten om een kolonie te leiden: geen ervaring in bestuur of handel, of zelfs maar buiten Nederland en Duitsland. De WIC wilde vooral een wit voetje halen bij de stadhouder.'

Tegelijkertijd schets je in je proefschrift de verschillen tussen de VOC en de WIC.

'In de VOC kon je bijvoorbeeld een paar jaar werken in Indië, en daarna in een iets hogere rang in Japan. De WIC had niet zo'n talentpool om uit te scouten. Daar werd meer gemicromanaged, want er was minder centraal bestuur.'

'De WIC lag namelijk altijd met zichzelf overhoop. Dat blijkt al uit notulen van vergaderingen. In de VOC nam het centrale bestuur belangrijke besluiten. De kamers voerden die uit. In de WIC had het bestuur niet zo'n positie, dus werd er eindeloos vergaderd. De Kamers stapten intussen naar de Staten Generaal. Zo werd de invloed van het landelijk bestuur groter, en de compagnie kwetsbaarder voor landelijke ontwikkelingen.'

Kwam je overeenkomsten tegen met carrières in de 21e eeuw?

'Hoe dieper ik erin dook, hoe vaker ik dacht: hé, zo anders was het niet. Goed zijn in wat je doet is natuurlijk belangrijk, maar zonder dat je de juiste mensen kent, of of zij jou, kom je nergens. En ook toen waren eigen kwaliteiten wel belangrijk, vooral om de juiste voet tussen de deur te krijgen.'

Nog zeventiende-eeuwse carrière tips?

'Trouw een rijke partner, dat helpt. En stuur af en toe een mailtje naar je baas, over wat je aan het doen bent. Maurits stapte steeds naar de Staten Generaal. De bewindhebbers van de WIC raakten dat beu, wat een van de redenen was van zijn ontslag. De andere reden was dat hij krankzinnig veel geld uitgaf. Dan kun je maar beter de bonnetjes goed bewaren. Daar was hij ook niet zo sterk in.'

Colonial Careers. Johan Maurits van Nassau-Siegen, Rijckloff Volckertsz. Van Goens and Career-Making in the Seventeenth-Century Dutch Empire. Promotie was op 15 januari

Seizoenskaart voor apenkooien

DOOR MARLEEN VAN WESEL 'Hakkenbillen! Knieheffen!' roept Cleody van der Eijk (29) tijdens de warming-up. Hier, in de gymzaal van een Leidse school aan de Wassenaarseweg, organiseert ze sinds november elke maandagavond apenkooien voor volwassenen. Er komen studenten op af, maar ook veertigers. Verder geeft ze met haar bedrijf Fun Functional Fit bootcamptrainingen. 'Ik werk ook met ondernemers. Tijdens een seminar bijvoorbeeld, dan voel je je halverwege de dag soms al helemaal leeg. Maar na een sport- en spelactiviteit kun je weer door.'

Maar apenkooien is haar favoriete sport. 'Omdat je zoveel verschillende dingen kunt doen: slingeren, rennen, klimmen, klauteren, over dingen heen springen. Bovendien is door een tikker op de hielen gezeten worden, spannender dan: "En nu twintig keer opdrukken!"'

'Je kunt je hier uitleven op je Peter Pan-syndroom', vindt Bart Fase (25, student geschiedenis), een van de vaste deelnemers. 'Mijn vriendin had hier van een vriendin over gehoord en het leek mij ook wel tof.'

'Een vriendin appte me hierover', vertelt Sharon Hulsen (23, culturele antropologie). 'En Bart moest weer zo nodig mee. Wat gelukkig heel gezellig is.'

Allebei hadden ze eerst een abonnement bij de sportschool. 'Maar daar ben ik denk ik vijf keer geweest', zegt Fase. 'Dit is veel motiverender.'

Hulsen hield vroeger niet eens van gym. 'Apenkooien was het enige dat ik leuk vond. En nu betaal ik dus eigenlijk voor gymles.' Want écht apenkooien staat niet elke week op het programma. Vorige bijvoorbeeld een James Bond-spel. 'We hebben ook weleens paintball gedaan. En deze week zwerkbal', vertelt Fase.

Tussen de klimrekken en de baskets zijn twee touwen gespannen, waaraan drie hoepels hangen. 'De doelen', legt Van der Eijk haar variant van het bekende spel uit. Met een normale speelbal, twee beukers: deelnemers die met een andere bal in hun hand de speelbal kunnen afnemen, en een tennisbal als snaai. 'Elk team heeft ook een snaaizoeker. Als de snaai nog stuitert, levert het grijpen ervan drie punten op.'

'Waarom heet dit spel zwerkbal?' vraagt een van de deelnemers.

'Er bestaan dus mensen die Harry Potter niet kennen', constateert Fase verbaasd.

De regels zijn nog niet direct bij iedereen duidelijk en sommigen maken daar goed gebruik van. 'Hé, jij mag de bal daar helemaal niet pakken', zegt een jongen tegen een meisje van de tegenpartij, dat snel afdruipt. 'Huh? Hoezo?' vragen leden van beide teams zich af, terwijl de jongen er met de bal vandoor gaat. Intussen rollen de snaaiers van beide teams worstelend dwars door de rest van het spel achter de stuitende tennisbal aan. 'Sniper! Sniper!', worden ze aangemoedigd.

'Lekker gesnaaid, jongens', zegt Van der Eijk na drie potjes. Dan is het alsnog tijd om de klimrekken uit te klappen, touwen neer te laten, matten weg te leggen en banken aan te slepen. In de ene helft van de zaal gaat een soort klauter-estafette van start. 'Niet aan haar benen trekken', waarschuwt Van der Eijk twee deelnemers die achter elkaar onder de grote mat door tiggeren. 'Aan de haren mag dus wel?' vraagt iemand bijdehand.

In de andere helft van de zaal mischienen: daar wordt het worstelstoeispeel *king of the mat* gespeeld. 'Niet krabben!' smeekt een meisje haar tegenstander.

'Julie hebben dapper gestreden', besluit Van der Eijk de les na een uur. Nieuwkomers wijst ze nog even op een abonnement. 'Met een seizoenskaart kun je voor zes euro per keer apenkooien. Maar gewoon een keertje proefslingeren mag ook.' Volgende week staat er een Mario Kart-renspel op het programma.

Zwerkbal zonder bezems of rennend Mario Karten

Foto Marc de Haan

Nieuws

#Nietoo is not done

De Technische Universiteit Eindhoven heeft de subsidie aan studentenvereniging ESC opgeschort, naar aanleiding van een dispuutsfeest. Met als slagzin 'Van groepseks tot kinderlokken, bij welk schandaal raak jij betrokken?' probeerde het carnavalsfeest bezoekers van 18+ (of jonger dan 5) te trekken. Titel van het feest: 'De wil van een vrouw doet er #Nietoo'. In de begeleidende tekst legde dispuut Aleph uit dat 'Vrouwen tijdens carnaval geen zeggenschap hebben over hun eigen lichaam'. Niet iedereen kon de aanrandingsgrappen waarden als studentikoze ironie. Zeker niet in een tijd waarin de corporale studentenverenigingen toch al onder een vergrootglas liggen vanwege gedoe met de ontgroeningen. Het bestuur van ESC moest het feest afgelden van de universiteit, en een interne commissie moet kijken hoe dit heeft kunnen gebeuren.

Mooi over integriteit

In maart begint de Universiteit Leiden met een Massive Online Open Course (moo) over Wetenschappelijke Integriteit. De universiteit wil met de cursus een realistisch beeld van de wetenschappelijke wereld schetsen. De moo wordt geleid door wetenschapsfilosoof Bas Haring en wetenschapshistoricus Frans van Luntheren. De basis is een film van Haring waarin de hoofdpersonen met wetenschappelijke dilemma's worden geconfronteerd, genaamd *On being a scientist*. De cursus is vanaf 5 maart te volgen op Coursera.

Wachten op visie

Ingrid van Engelshoven, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, komt deze zomer met een 'integrale visie op internationalisering in het hoger onderwijs'. Dat liet ze weten in de jaarplanning van OCW die ze afgelopen week naar de Tweede Kamer stuurde. In het regeerakkoord is afgesproken dat opleidingen alleen Engelstalig mogen zijn, wanneer dat een toegevoegde waarde heeft, de kwaliteit voldoende is en er Nederlandstalige alternatieven zijn. Het CDA, GroenLinks en de SP willen graag al eerder duidelijkheid van de minister over de plannen op dit gebied. De 'procesaanpak voor de totstandkoming' van die integrale visie, zal de minister al wel eerder met de Tweede Kamer delen, nog in het eerste kwartaal.

Prijzen

Sterrenkundige Ewine van Dishoeck heeft de James Craig Watson Medal 2018 toegekend gekregen van de Amerikaanse National Academy of Sciences (NAS). Die prijs wordt om het jaar uitgereikt voor buitengewone bijdragen aan de astronomie. De winnaar krijgt vijftigduizend dollar onderzoeksgeld, een vergulde medaille en een geldbedrag van nog eens vijftigduizend dollar. Prof. Van Dishoeck doet onderzoek naar de scheikunde buiten de aarde: in stofdeeltjes, op kometen en meteorieten, en in de schijven waaruit zich planeten vormen.

Psychologe Eveline Crone ontving maandag de Dr. Hendrik Muller Prijs voor de gedrags- en maatschappijwetenschappen. Die prijs wordt uitgereikt door wetenschapskoepel KNAW, en daar hoort een bedrag van vijftigduizend euro bij. Ze kreeg de prijs voor haar gehele wetenschappelijke oeuvre, dat zich vooral richt op onderzoek naar het zich nog ontwikkelende brein van pubers.

Gratis cabaret

Het radioprogramma *Spijkers met Koppen* zendt op 17 februari, de finaledag van het VARA Leids Cabaret Festival, 's middags live uit vanuit de Leidse Schouwburg. Toegang is gratis, maar je moet wel een plaats reserveren via leidseschouwburg-stadsgehoorzaal.nl. De uitzending is van 12.00 tot 14.00 uur; Te gast zijn onder meer Jochem Myjer, Emilio Guzman en Eva Rovers. Op de schouwburgwebsite zijn tevens de allerlaatste tickets te koop voor de halve finale, op 15 februari, en de hele. Komende zondag is er nog een gratis auditieronde bij te wonen, om 13.00 uur in Leidse Lente.

DUWO voert druk op

Afgestudeerde huurders zonder campuscontract moeten vertrekken

Bewoners van DUWO-panden die niet meer studeren en geen campuscontract hebben, krijgen tot 1 juli om een nieuwe woning te vinden. Gaan ze niet akkoord, dan komen ze voor de rechter.

DOOR ANOUSHKA KLOOSTERMAN Dat staat in een brief die de betreffende bewoners begin januari ontvingen van de verhuurder. Vorig jaar stuurde DUWO al een brief met

dezelfde strekking. Toen kregen bewoners van onzelfstandige studentenwoningen er een op de mat. Het gaat nu om een tweede ronde, waarin ook bewoners van zelfstandige woningen, zoals studio's, de brief hebben gekregen.

Het gaat om bewoners van studentenhuizen, die er zijn gaan wonen voordat DUWO het campusmodel invoerde. Zij hebben dus een huurcontract voor onbepaalde tijd, en bleven nadat zij zijn afgestu- deerd in studentenhuizen wonen.

DUWO wil die ruimtes vrijmaken voor studenten.

Dat betekent dat DUWO het huurcontract met de bewoners die niet meer studeren, wil beëindigen. Bij de brief zit een bijlage, die de bewoner moet ondertekenen om deze huurbeëindiging te accepteren.

Bij ondertekening heeft hij of zij nog tot 1 juli om een ander huis te vinden. Als het akkoord niet ondertekend wordt, stuurt DUWO in eerste instantie een brief waarin de huur wordt opgezegd. Wanneer de

huurder niet akkoord gaat, komt de zaak voor de rechter. De gemaakte kosten worden dan op de bewoner verhaald.

Als een bewoner nog wel studeert of promoveert, kan hij of zij akkoord gaan met een zogeheten 'campusbeding'. Dat betekent dat het huurcontract wordt veranderd in een campuscontract. En dan moet de huurder dus een halfjaar na afstuderen het huis verlaten. Weigert de bewoner dit, dan komt de zaak voor de rechter.

Minister kraakt ontgroeningen

'Ik keur alle vormen van geweld en intimidatie, zowel fysiek als mentaal, af', schrijft minister van onderwijs Ingrid van Engelshoven in een brief aan de Tweede Kamer over diverse ontgroeningsincidenten die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden bij studentenverenigingen.

'Dergelijke incidenten hebben niets te maken met het kennismaken met elkaar, het studentenleven en specifiek de studentenvereniging,' vindt Van Engelshoven. 'Fysieke grenzen mogen nooit overschreden worden. Daar waar dat wel gebeurt, heeft dit niets met een zinvolle kennismaking met het studentenleven te maken.'

De minister beantwoordde ook Kamervragen van de PvdA over de ontgroeningsincidenten bij het Rotterdamsch Studenten Corps (RSC) en bij de Utrechtsche Vrouwelijke Studenten Vereeniging (UVSV), die onlangs aan het licht kwamen in een undercoverreportage van het televisieprogramma *Rambam*.

Door *Rambam* ingehuurde nep-feuten rapporteerden vermeende misstanden bij het RSC en de UVSV. Bij de KMT van de Rotterdammers zou een student een klap hebben gekregen en vervolgens zijn gevallen op een paaltje, met als gevolg een hoofdwond en een hersenschudding. Tijdens de ontgroening van UVSV zouden de astmamedicijnen van een deelnemer zijn afgenomen en een meisje in haar gezicht zijn gespuugd.

Beide verenigingen bestrijden dat deze incidenten zich hebben voorgedaan. Desondanks grepen

universiteitsbesturen stevig in. De verenigingen hadden zich namelijk niet gehouden aan afspraken rond ontgroeningen.

De minister vindt het 'goed om te zien' dat de Universiteit Utrecht en de Erasmus Universiteit maatregelen hebben genomen door de bestuursbeurzen en subsidie op te schorten, en de verenigingen voorlopig niet meer aanwezig te laten zijn

bij academische aangelegenheden.

De PvdA wilde verder weten of de minister de ontgroeningskwes- tie 'verder op zijn beloop' laat of 'stappen gaat zetten' tegen de verenigingen en universiteiten.

Van Engelshoven vindt het echter 'aan de onderwijsinstelling om op te treden als er ontoelaatbare, vernederende incidenten hebben plaatsgevonden. Primair is het

aan de betrokken vereniging zelf om het geschonden vertrouwen te herwinnen.'

Wel vindt de minister het belangrijk dat 'binnen de vereniging ook een kritisch gesprek wordt gevoerd over de noodzaak van de geïnstitutionaliseerde, ongelijkwaardige verhouding tijdens ontgroeningen. Onderwijsinstellingen kunnen ook een rol spelen in deze dialoog.' **VB**

Verdeling studievoorschot blijft een vaag verhaal

De SP maakt zich zorgen over de invloed die de medezeggenschap heeft op de verdeling van het geld van het studievoorschot. Volgens de partij is het voor studenten en medewerkers lang niet altijd duidelijk waar de extra investeringen naar toe gaan.

Het geld dat het schrappen van de basisbeurs en het invoeren van het leenstel oplevert, moest geïnvesteerd worden in beter onderwijs. De medezeggenschap heeft daarom instemmingsrecht gekregen op de hoofdlijnen van de universitaire begroting. Zo kunnen studenten beter controle houden over de verdeling van het studievoorschot.

De SP stelde vast dat de controle op verschillende universiteiten

maar moeizaam verloopt. Aan de TU Twente zijn er bijvoorbeeld problemen, blijkt uit een artikel in universiteitsblad *U-Today*: 'We zien nergens duidelijkheid over de vrijgekomen middelen. Niet getalsmatig, maar ook niet in beleid. Dat baart ons zorgen', aldus Willemijn Luiten van studentenpartij UReka over de universitaire begroting van 2018.

De SP heeft Kamervragen gesteld aan minister Van Engelshoven van Onderwijs over de stroomgang van zaken. Gaat ze universiteiten waar het niet goed gaat aanpakken?

Volgens Van Engelshoven is daar voorlopig nog helemaal geen sprake van. Onderwijskoepels en studentenorganisaties stellen nu eerst een rapport op over het studievoorschot en dat wil de minister afwachten. **VB**

Meer manden om doorheen te vallen

> (vervolg van de voorpagina)

'Hoe meer succes je hebt, hoe meer last je krijgt', vertelt Stadelmaier: 'Je hebt alleen maar meer manden om doorheen te vallen.'

Oftewel: aanpakken, dat bedriegerscomplex. 'Je moet leren om niet naar zo'n gedachte te handelen, als 'ie oppopt. Je bent niet je gedachten. En misschien waren je gedachten vroeger wel waar, maar nu niet. Waar komt die stem vandaan? Was dat misschien een ouder die je klein hield? Die gedachten willen je behouden voor falen, of voor uitgelachen worden. Dat zijn heel basale emoties, maar als volwassene kun je daarmee omgaan. Je gaat er niet

dood van. En je kan het gewoon.'

Nou ja, "je" in zijn algemeenheid dan. Die andere mensen, die kunnen het. Jij niet, jij bent gewoon wel een echte bedrieger, en vroeg of laat word je ontmaskerd. Terug naar Gaiman: 'Misschien zijn er helemaal geen grote mensen, alleen mensen die hard hadden gewerkt, en mazzel gehad, en gaat iedereen het leven soms een beetje boven de pet.'

Dat kan ook nog, natuurlijk. **BB**

Theaterlezing: *Crush the insecurity* (voertaal Engels).

Dinsdag 30 januari, 17:00. Lipsius, zaal 005. Alleen toegankelijk voor promovendi. Opgeven verplicht, via www.leoleiden.nl

‘Schrap bindend studieadvies’

Steeds meer twijfel over nut van rendementsmaatregel

GroenLinks en de SP willen af van het bindend studieadvies. Minister van Onderwijs Ingrid van Engelshoven (D66) is niet van plan om in te stemmen met het afschaffen van de regeling, maar gaat wel onderzoeken of het BSA moet worden ingeperkt.

DOOR VINCENT BONGERS ‘Het BSA is onnodig, onwenselijk en oneerlijk’, zei Tweede Kamerlid Zihni Özdil van

GroenLinks vorige week woensdag tijdens een algemeen overleg met de minister. ‘Een advies dat bindend is. Dat klinkt al net zo Orwelliaans als “verplicht vrijwilligerswerk.” En GroenLinks wil geen Orwelliaans beleid.’

Özdil: ‘Een studieadvies moet een advies blijven. Het is onwenselijk dat studenten hun droom vanwege het missen van een paar punten niet kunnen najagen. Ik moest zelf als docent geschiedenis op de Erasmus Universiteit Rotterdam gemotiveerd de studenten wegsturen.’

In Rotterdam moeten studenten tegenwoordig in hun eerste jaar alle zestig punten halen, anders krijgen ze een negatief BSA: het Nominiaal-is-normaal-beleid. In Leiden is de norm 45 punten.

Meerdere Rotterdamse studenten stapten al naar de rechter vanwege het strenge BSA van het Erasmus. In februari dient er weer een zaak bij het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs.

SP-Kamerlid Frank Futselaar wil ook van het Bindend StudieAdvies af: ‘Het is een paardenmiddel.’

Özdil: ‘Er zijn maatregelen die wél echt werken: mentorprogramma’s en matchingsgesprekken.’

Ook het Leidse D66-Kamerlid Paul van Meenen is kritisch: ‘Het advies is nu verbonden aan een vrij willekeurig aantal studiepunten. Het moet een advies gebaseerd op allerlei waarnemingen worden.’ Hij vindt echter ook dat ‘het soms goed is om mensen te dwingen iets anders te gaan doen.’

‘Het BSA schrappen is niet mijn intentie’, reageerde Van Engelshoven. De minister is wel bereid om

eventueel te onderzoeken ‘of we tot een nadere inperking van het BSA moeten komen.’ Van Engelshoven wil wel eerst de uitspraak van het College van Beroep in de Erasmuszaak afwachten.

Overigens heeft de minister wel besloten om studenten die aan topsport doen een handje te helpen. Het ministerie gaat het mogelijk maken voor onderwijsinstellingen om deze studenten een aangepast studieadvies te geven. Het is de bedoeling dat deze regeling komend collegejaar al ingaat.

Gebrek aan vastgoedstrategie

Hoewel het vastgoedmanagement van de universiteit redelijk op orde is, werd Leiden door de Algemene Rekenkamer op de vingers getikt: er was namelijk geen vastgoedstrategie.

De Rekenkamer peilde het vastgoedbeleid bij zes universiteiten. In Leiden onderzochten ze het bètacampusproject en het Anna van Buerenplein in Den Haag. Ten tijde van het onderzoek had Leiden geen vastgoedstrategie. Die strategie, die van 2016 tot 2025 loopt, kwam eind

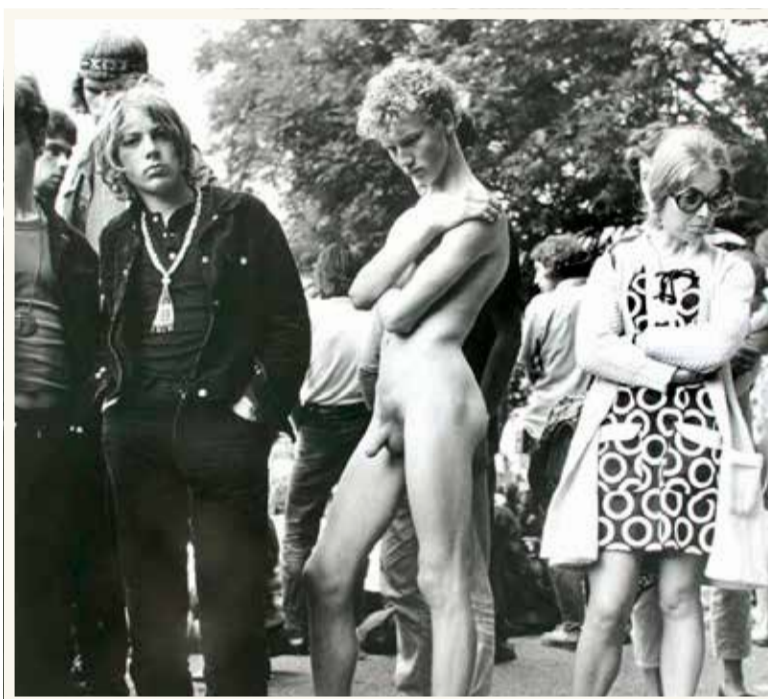
2017 pas door de besluitvoering heen (zie kader).

Over het algemeen oordeelt de Rekenkamer mild: De Raad van Toezicht is voldoende actief, en er is flexibiliteit ingebouwd bij de nieuwbouwprojecten. Zo wordt de bètacampus gefaseerd gebouwd, en kunnen de onderwijsruimtes makkelijk omgezet worden naar werkruimte. Leiden heeft voor 280 miljoen aan vastgoedinvesteringen gepland en voert ‘een ambitieus huisvestingsprogramma uit.’

In de publicatie staat tevens dat

Leiden ‘bouwt voor een studentpopulatie van 26.000 studenten’. Het aantal studenten in Leiden is nu bijna 27 duizend. Ook staat er dat de universiteit de prognose voor aantallen studenten na 2020 ‘bevriest’.

Waarom bouwt de universiteit voor een studentpopulatie die lager is dan de huidige? ‘De universiteit bouwt voor wat er nodig is’, mailt universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke. ‘Wat de Rekenkamer heeft opgenomen is het getal dat gold tijdens het onderzoek, alweer 1,5 jaar geleden.’ AK

Bloot

Deze foto werd in juni 1970 genomen door John Berwald in het Kralingse Bos, waar een Nederlandse variant op het Woodstockfestival georganiseerd werd. De afbeelding is vanaf vandaag te zien op de tentoonstelling *Bloot of Bedekt*, in de Universiteitsbibliotheek. Gastconservator is Mineke Schipper, emeritus hoogleraar Interculturele Literatuurwetenschap, die in 2015 het boek *Bloot of bedekt. Van niets om het lijf naar strak in het pak publiceerde*. De tentoonstelling, met afbeeldingen uit de Westerse en Arabische collecties van de Universiteitsbibliotheek, is nog tot 27 mei te zien.

24-uurscampussen

Om vastgoed te plannen, moet de universiteit een heleboel voorspellen: hoeveel studenten er zullen zijn, en hoeveel er ook echt in collegezalen onderwijs zullen volgen. In het nieuwe huisvestingsplan, dat eind 2017 werd vastgesteld, voorspelt de universiteit dat *blended learning* en onderwijs op afstand steeds belangrijker worden. De universiteit wil dat de ruimtes flexibel zijn, om technologische ontwikkelingen op te vangen. Ook kijkt de universiteit naar 24-uurscampussen, die in het buitenland steeds vaker ingezet worden. Mochten die er ook in Leiden komen, dan zullen de ruimtes die dag en nacht open zijn geclusterd worden, om energieverstopping te voorkomen.

De universiteit gaat door met het ontwikkelen van de drie campussen: Campus Binnenstad, Campus Bio Science Park en Campus Den Haag. De faculteit Sociale Weten-

schappen zal op lange termijn verhuizen naar het Bio Science Park. De prognose van studentaantallen is lastiger: die zal op een gegeven moment dalen, omdat er in Nederland steeds minder jonge mensen komen. Tot 2024 blijven de aantallen nog groeien, is de voorspelling. Daarna zal het aantal Nederlandse studenten dalen, maar dat wil de universiteit opvangen met meer buitenlandse studenten.

Toen het document werd opgesteld, dacht de universiteit dat het aantal studenten zou stijgen tot 25.000 in 2023. Dat aantal is nu al hoger. De universiteit heeft de prognose bijgesteld naar 28.000 studenten in 2021-2022. ‘Deze groei vindt met name plaats in Den Haag door de nieuwe opleidingen security studies en international relations and organisations’, meldt universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke.

‘Prima plassen’

‘Hier zit de crux: als een universiteit groeit ten opzichte van de andere universiteiten, krijgt de gegroeide universiteit een groter aandeel uit het potje. Het potje zelf neemt echter niet in omvang toe. De taart wordt niet groter, maar de verdeling van de stukken verandert wel, ten koste van universiteiten die niet groeien.’

Natuurkundestudent en universiteitsraadslid Martijn Jansen pleit voor een ander bekostigingsmodel voor universiteiten (NRC, 24 januari).

‘If you can assume that you can walk down the street and that the hairdresser will be able to speak to you in English, and the bus driver, and the taxi driver, then functionally it’s a second language not a foreign language.’

Eigenlijk is het Engels in Nederland dus geen vreemde taal meer, vertelt de Leidse linguïst Alison Edwards (DutchNews.nl, 17 januari).

‘Het was prima plassen.’

Student in die net gebruik heeft gemaakt van de nieuwe genderneutrale toiletten in het Wijnhavencomplex (AD, 11 januari).

‘Ik kwam er laatst dus achter dat er in de @ubleiden een aantal stoelen staan van zeker €5600 per stuk. Er staan er 12. Dat is zeker €67.200,-. Dat is dus college-

geld voor minstens 33 man uitgegeven aan een paar stoelen.’

@Jacomunicatie, student film- en literatuurwetenschap, op Twitter (22 januari). Bij de aanschaf in 2014 klonken ook zulke geluiden.

‘Lijstduwers zijn nepkandidaten (...) Volksvertegenwoordiger is een voor-naam ambt, waarmee niet lichtzinnig mag worden omgesprongen. Lijstduwers doen dat helaas wel. Zij zeggen op te gaan voor dat ambt, maar ze jokken. Laat je dan niet op een kandidatenlijst zetten, als je geen kandidaat wilt zijn.’

Politicooloog Joop van Holsteyn heeft het niet zo op BN’ers als Job Cohen en Raymond van Barneveld, die een partij een opkoptje willen geven door zich zogenaamd verkiesbaar te stellen. (RTL Nieuws, 21 januari).

‘Eén collega vroeg opgewekt aan een hijgerige talkshowredactie of een onderwerp in plaats van die avond misschien volgende maand zou kunnen, dan had ze genoeg tijd om zich in te lezen. Een ander was verbaasd dat een krant zijn aangeboden artikel van vier kantjes niet zomaar afdruckte.’

Wetenschapscommunicatie-hoogleraar Ionica Smeets wil meer mediatraining voor wetenschappers. (De Volkskrant, 20 januari).

Meer docenten, maar...

Aan de Nederlandse universiteiten zijn sinds 2012 zestienhonderd extra docenten komen werken. Maar het aantal studenten steeg harder.

Toenmalig onderwijsminister Jet Bussemaker had in 2015 beloofd dat er voor 2025 vierduizend docenten bij zouden komen: 1400 aan universiteiten en 2600 aan het hbo. De universiteiten zijn daar nu al overheen, ontdekte het NRC Handelsblad in de

cijfers van het ministerie: er zijn er al zo’n 1600. Het aantal docenten is daarmee met zes procent gestegen. Dat zou een hoop werkdruk schelen, ware het niet dat het aantal studenten nog harder omhoog ging: met elf procent. Het aantal docenten per student is dus juist gedaald.

Dat komt met name door een toename van het aantal buitenlandse studenten: inmiddels is vijftien procent van alle studenten niet-Neder-

lands. Studenten die van buiten de EU komen, brengen een grote zak collegegeld mee, maar studenten uit de EU betalen net zo veel als de Nederlanders - en zij zijn met meer. Die internationalisering levert Nederland geld op, omdat veel studenten een tijdje blijven plakken. Het kost de universiteiten echter netto geld, volgens een woordvoerder van universiteitskoepel VSNU in NRC: ‘Het jasje wordt steeds krappere.’ BB

Studenten betalen teveel

Op haast driekwart van de universiteiten en hogescholen moeten studenten betalen voor verplichte excursies, licenties en laptops, schreef NRC Handelsblad afgelopen weekend. Dat mag niet, volgens de Wet op het hoger onderwijs.

Er zijn wel wat uitzonderingen, in specifieke gevallen, die dan duidelijk gespecificeerd moeten zijn. Verder mogen extra kosten, naast het collegegeld, alleen gevraagd worden als er

ook een kosteloos alternatief wordt aangeboden. Volgens een inventarisatie van NRC is zo’n alternatief er lang niet altijd, of het is niet bekend.

Het zijn geen nieuwe regels. De Landelijke Studentenvakbond en het Interstedelijk Studenten Overleg brengen ze al jaren onder de aandacht. Ook de vorige onderwijsminister, Jet Bussemaker, wees onderwijsinstellingen erop. Het ISO stuurde haar al eens een klachteninventarisatie. 343 klachten zijn nu door de Onderwijs-

inspectie onderzocht, die er slechts acht gegrond verklaarde.

‘Vaak ontbrak een gratis alternatief voor een verplicht onderdeel van het programma, of was de voorlichting daarover beneden de maat’, staat in een vrijdag gepubliceerde analyse.

En nu? ‘Back to business as usual’, aldus een inspectie-woordvoerder tegen NRC. Ook Bussemaker’s opvolger Ingrid van Engelshoven lijkt verder niets van plan. MARLEEN VAN WESEL

In memoriam

In memoriam: Prof. dr. Meerten ter Borg (1946-2017)

Op 26 december 2017 is de Leidse godsdienst-socioloog Prof.dr. Meerten ter Borg thuis in zijn vrouw Marlies en hun kinderen overleden. Hij wordt zeer gemist door een grote groep oud-studenten, promovendi en collegae die hij om zich heen verzamelde in de kleine dertig jaar dat hij verbonden was aan de Leidse Faculteit der Godgeleerdheid en haar opvolgers.

Ter Borg werd benoemd aan die faculteit in 1983, het jaar dat door een grondwetswijziging de laatste van de zogenaamde 'zilveren koorden' – privileges waarmee de overheid een aantal kerkgenootschappen financieel ondersteunde – werden doorgeknipt. Bij zijn afscheid in 2011 bestond de Faculteit der Godgeleerdheid al een aantal jaren niet meer en werd de opleiding Godgeleerdheid, een van de redenen voor de oprichting van de universiteit, voorgesorteerd voor afbouw. Voor een socioloog als Ter Borg, wiens werk de diepgaande religieuze transformatie van de westerse samenleving in de moderne tijd tot onderwerp had, moet zijn eigen werkomgeving een soort Droste-effect hebben gehad: hij keek ernaar en bevond zich er middenin. Hij bezat bovendien de instrumenten om die ontwikkelingen te duiden en met haast pijnlijke precisie te wijzen op hun gevolgen voor de moderne mens.

Ter Borg zag de mens als een *animal transcendens*, een wezen dat in staat is voorbij het hier en nu te denken en daarmee onherroepelijk in staat zijn eigen onbeduidendheid en eindigheid in te zien. Om te ontkomen aan

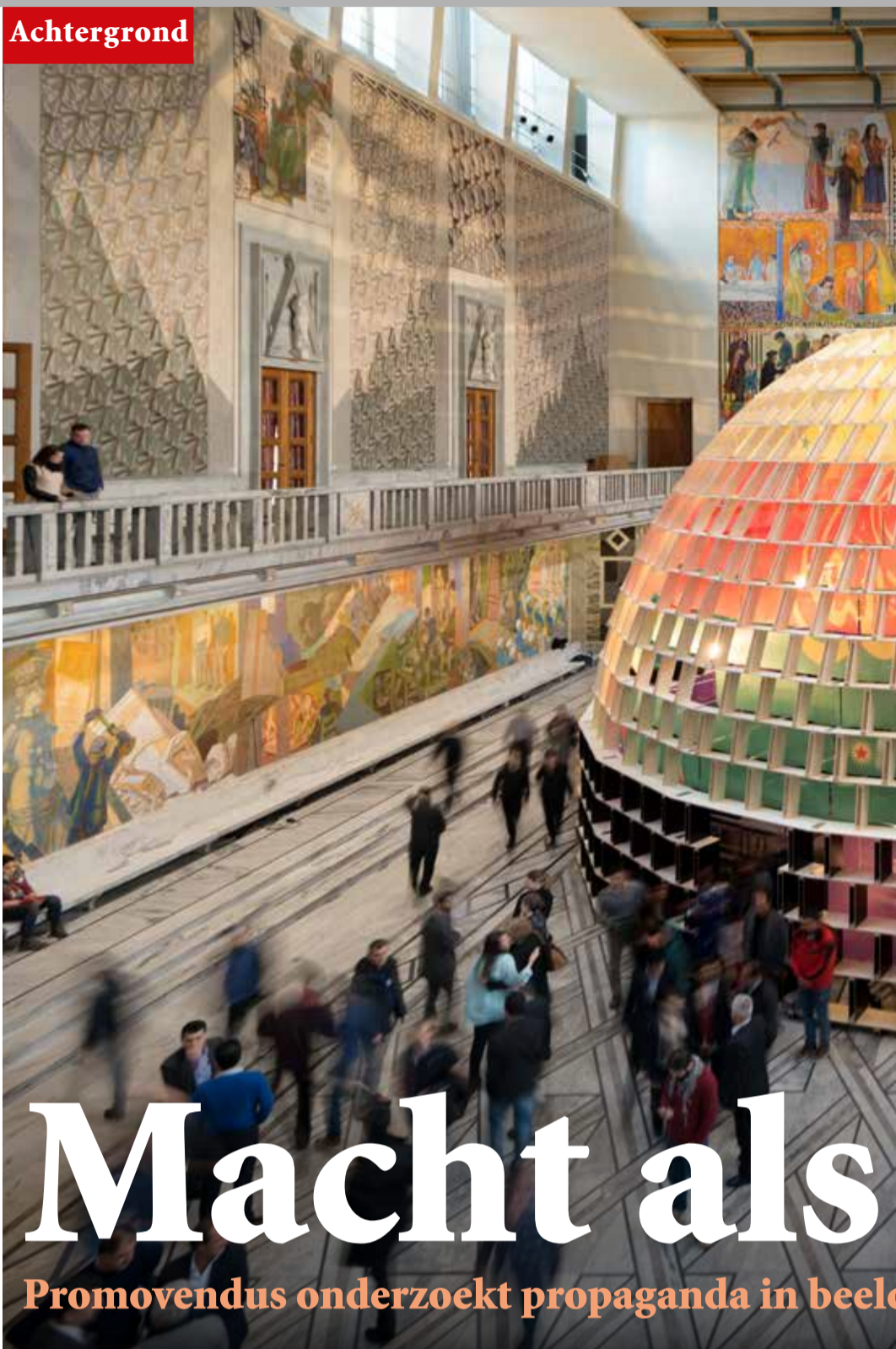
de existentiële onzekerheid die het besef van eindigheid oproept is de mens op zoek naar betekenis. Het is voor een goed begrip van Ter Borgs oeuvre cruciaal te begrijpen dat deze zoektocht naar zingeving niet uitsluitend een religieuze was. Integendeel, hij was geboeid door precies deze paradox van de moderniteit: religie is zo ongeveer de krachtigste vorm van zingeving, maar is in de moderne tijd een vorm van symbolisch denken en handelen geworden die kan rekenen op de laagste plausibiliteit en de hoogste kwetsbaarheid.

Ter Borg ging daarom op zoek naar een algemene theorie over zingeving en werd precies daarin vaak verkeerd begrepen, of – nog vaker – doelbewust verkeerd uitgelegd. Hij identificeerde weliswaar, samen met anderen, vele religie-achtige verschijnselen als voetbal, kunst, roem en gezondheid die in toenemende mate werken als zingevingsinstrumenten, maar betoogde niet dat deze vormen van transcendentie de 'religie' van de moderne wereld waren. Het was eerder een kwestie van verdringing en verschuiving: religie is in competitie geraakt met allerlei andere zingevingsstructuren, die elk gebruik maken van een redelijk overzichtelijk pakket aan handhavingmechanismen: ritualisering aan de ene kant en taboeïsering aan de andere. Op die manier kon Ter Borg verklaren waarom zowel Jezus Christus als Johan Cruijff de titel 'verlosser' konden opeisen, waarom een steil seculiere krant als de NRC zonder blikken of blozen een economische recessie als 'straf op zonde' kan interpreteren en hoe in moderne managementculturen zingeving wordt ingezet als machtsmiddel.

Ter Borg schreef boeken en essays, veelal in het Nederlands en veelal gericht op een breed publiek. Hij was een bevoegen docent en een uitstekende spreker met een onvergetelijk gevoel voor understatement. Dit, in combinatie met zijn humor en zijn messcherpe pen, verleende hem een eigen instrumentarium om zijn wetenschappelijk en maatschappelijk gezag te laten gelden. Hij was een inspiratie voor velen en had er plezier in voor vele anderen te kunnen fungeren als bron van ergernis. Wie zijn wetenschappelijke en publicistische nalatenschap wil gebruiken voor een van deze twee doelen of ter bevrediging van nieuwsgierigheid kan terecht op www.meertenterborg.net.

Markus Altena Davidsen
Ab de Jong

Achtergrond

Macht als

Promovendus onderzoekt propaganda in beeld

De New World Embassy van de Rojava in Oslo: "Emancipatorische propaganda"

Kunstenaar Jonas Staal promoveert vandaag op propagandakunst: van Steve Bannons Trumpisme tot opgespiedste Belgische kinderen tot de Transformers.

DOOR VINCENT BONGERS De verheerlijking van stoere übermensen in de films van nazi-regisseur Leni Riefenstahl en de kloeke arbeiders op Sovjetaffiches: het zijn voor de hand liggende voorbeelden van kunstuitingen die gebruikt worden door totalitaire regimes om het volk te beïnvloeden.

Volgens kunstenaar en onderzoeker Jonas Staal (1981) is moderne propagandakunst echter overal om ons heen en is deze niet uitgevonden door Goebbels of Stalin.

'Het waren de Britten die het eerste moderne propagandabureau oprichtten ten tijde van de Eerste Wereldoorlog, genaamd Wellington House', mailt Staal, die vandaag zijn proefschrift over propagandakunst in de 20ste en 21ste eeuw verdedigt. De Britten sneden ook de communicatie-kabels tussen Duitsland en Amerika door. Groot-Brittannië kon 'zo een enorm informatiefilter creëren waarmee zij de Amerikanen aan hun zijde konden krijgen in de oorlog', aldus Staal.

'Ook publiceerde Wellington House het fameuze *Bryce Report*, met vermeende ooggetuigenverslagen van gruwelijke oorlogsmisdaden van de Duitsers bij de invasie van België in 1914.' Oftewel *The Rape of Belgium* door de barbaarse "Huns."

Staal: 'Dat document oogde wetenschappelijk, en precies – onafhankelijk, zou je kunnen zeggen – waardoor de beschrijvingen van aan spieren geregen kinderen nog heftiger waren. Maar na de oorlog bleek hoeveel gefingeerd was, en ontstond er een hevige discussie over de vraag of propaganda en democratie wel met elkaar verenigbaar waren.'

De nazi's leerden van Wellington House. 'Hitler schrijft in *Mein Kampf* uitgebreid over

de propagandaoorlog van de Britten, en hij was overtuigd dat dit de reden was waarom de Duitsers de oorlog hadden verloren. Hij zou het propagandamodel van de Britten tot krankzinnige proporties uitbouwen.'

Het idee dat propaganda een fenomeen is dat alleen in dictaturen wordt aangetroffen, klopt niet, en kan op zichzelf al als propaganda worden gezien, aldus Staal. 'Democratische propaganda is in veel gevallen clandestien van aard, omdat zij het idee van een open, vrije samenleving niet wil ondermijnen. Propaganda in dictaturen is voor een deel juist volstrekt transparant in de wijze waarop zij militaire almacht, gecentraliseerd leiderschap en vijandsbeelden uitdraagt.'

'De Amerikaanse wetenschappers Noam Chomsky en Edward Herman noemen propaganda: een werkelijkheidsbeeld dat wordt gecreëerd door bepaalde machtsstructuren ten behoeve van diezelfde machtsstructuren. Propaganda definieer ik als de opvoering van macht. Dus propagandakunst is de opvoering van macht als kunst.'

Kunst was ook een wapen in de Koude Oorlog. 'De CIA richtte het *Congress for Cultural Freedom* (CCF) op, dat als ogenschijnlijk onafhankelijke culturele organisatie opereerde. Haar taak was modernistische kunst te propaganderen in Europa, als tegenkracht van het socialistisch realisme dat achter het IJzeren Gordijn werd geproduceerd. De abstracte kunst die CCF verspreidde werd zo een symbolische representatie van het vrijheidsideaal van de kapitalistische democratie: letterlijk "bevrijd" van de dwang van Stalinistische figuratieve kunst die lyrische arbeiders en vaderlijke leiders moest uitbeelden. Belangrijk aan de CCF is dat het toont dat propagandakunst zeer abstracte vormen aan kan nemen, die in de eerste instantie helemaal niet als propaganda herkenbaar zijn.'

Staal geeft ook een Nederlands voorbeeld. 'Theatergroep Orkater reisde in 2008 mee naar Afghanistan, documentairemaker Ro-

In memoriam

In memoriam: Prof. dr. Els Postel-Coster (1925-2018)

Op 13 januari is Prof. dr. Els Postel-Coster op 92-jarige leeftijd overleden. Tijdens de laatste grote reünie van het Instituut Culturele Antropologie en Ontwikkelingsociologie in 2013 was zij eregast en nam zij het gecombineerde jubileumboek van het Instituut, het dispuut WDO en studievereniging Itiwana in ontvangst.

Els Coster werd geboren in 1925 in Groningen. In Leiden studeerde ze van 1945-1950 Indonesische taal- en letterkunde. Vanaf 1959 tot 1990 is zij als staflid verbonden geweest aan het Instituut Culturele Antropologie en Ontwikkelingsociologie. Eerst als assistent, later als wetenschappelijk medewerker en UHD en uiteindelijk als bijzonder hoogleeraar. Els is tijdens haar studie en ook daarna altijd een actief lid geweest van ethnologisch dispuut WDO.

Samen met Joke Schrijvers, Mary Boesveld en Claudine Helleman ontwierp zij een onderzoeksprogramma getiteld Vrouwen en Ontwikkeling (VENO), dat beleidsgericht onderzoek deed voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Basis hiervoor was het advies dat Els en haar collega's voor het Ministerie hadden geschreven voor de *World Conference on Women* in Mexico in 1975. Vanuit het VENO onderzoeksproject (1975-1981) zou later het Onderzoeks- en Documentatiecentrum Vrouwen en Autonomie (VENA) worden opgericht dat tot 1996 veel derde geldstroom-onderzoek op dit gebied verrichtte. Daarnaast werden ook tal van cursussen gegeven op het gebied van vrouwenstudies. In 1987 werd Els benoemd tot bijzonder hoogleeraar vanwege het Leids Universiteitsfonds (LUF).

Haar taak was bestudering van de positie van vrouwen in veranderende samenlevingen. Zij was hiermee de eerste vrouwelijke hoogleeraar aan het Instituut.

Aanvankelijk was het de bedoeling dat Els deel zou uitmaken van een groot team dat veldonderzoek zou doen onder de Minangkabau in West-Sumatra. Door allerlei omstandigheden kwam dit project echter niet van de grond. Uiteindelijk is Els in 1985 bij Prof.dr. P.E. de Josselin de Jong gepromoveerd op een literatuurstudie die uitmondde in een proefschrift getiteld *Het Omheinde Kweekbed. Machtverhoudingen in de Minangkabause Familieroman*. Bij haar afscheid in 1990 ontving Els een *Festschrift* met bijdragen van collega's getiteld *Het Kweekbed Ontkiemd*.

Els heeft, samen met haar collega's, aan de wieg gestaan van de ontwikkeling van vrouwenstudies binnen de antropologie en de ontwikkelingsociologie in Nederland. Tal van werkgroepen, studieprogramma's en andere initiatieven op dit gebied zijn door hun pionierswerk van de grond gekomen. Ook binnen het veld van ontwikkelingssamenwerking heeft hun werk weerklink gevonden en werd aandacht voor de positie en rechten van de vrouw steeds sterker geïntegreerd in het denken over ontwikkeling en het uitvoeren van ontwikkelingsprojecten. De invloed van het werk van Els en haar collega's reikte tot ver in het buitenland.

Al geruime tijd leed Els aan de ziekte van Alzheimer waardoor ze steeds meer in haar mogelijkheden beperkt werd.

Gerard Persoon

kunst

d, film en games

andakunst" door de Democratische Zelf-Administratie van Rojava en Jonas Staal. Foto Istban Virag

bert Oey deed datzelfde voor een film uit 2016. Beiden waren *embedded* bij Nederlandse soldaten. De kunst die zij maakten was kritisch, maar tegelijkertijd bewees de Nederlandse staat haar "progressiviteit" door kunstenaars zelfs in het hart van oorlogsvoering hun werk te laten doen. Het "in scène zetten van je eigen zelfkritiek", zoals kunstenaar Willem de Rooij dat ooit eens noemde, dient dan als bewijs van het democratisch gehalte van ons land. Amerika produceert opzichtige voorbeelden van propagandakunst. Zo springen de films van Steve Bannon, de voormalig adviseur en campagneleider van Trump, in het oog. Staal: 'Vijftien jaar lang maakte hij films over de komende strijd tussen Islam en westerse democratie, over economisch nationalisme en wat hij beschouwt als de interne vijand in de vorm van seculiere progressieven en feministen.'

Bannons meest recente film, *Torchbearer* (2016), heeft de vorm van een documentaire waarin Phil Robertson, bekend van de realityshow *Duck Dynasty*, zich fel verzet tegen on-Amerikaanse en onchristelijke ideeën en culturen. Uiteindelijk zal er ultieme confrontatie komen tussen de *death cult* van het Islamitische terrorisme en de democratische christelijke Amerikanen, aldus de film.

Staal: 'Als je Bannons films bestudeert, dan zie je een artiest die het Trumpisme verbeeldt en retorisch fundeert, nog voor Trumpisme als zodanig bestond. Het toont ons dat politieke veranderingen altijd eerst moeten worden verbeeld om werkelijkheid te worden.'

'Populaire cultuur is een cruciaal onderdeel van propagandakunst. Juist omdat het vaak geen opzichtige propaganda betreft, maar als onschuldig "entertainment" bepaalde denkbeelden cultiveert. Het toont ook het multidisciplinaire karakter van propagandakunst, dat zich niet beperkt tot beeldende kunst, maar ook film en zelfs games worden gebruikt in het tot stand brengen van een nieuwe werkelijkheid. Denk aan het inhuren van gamedesigners zoals *Call of Duty* game-designer Dave Anthony

door het Pentagon, om zijn artistieke verbeeldingskracht te gebruiken voor het ontwikkelen van mogelijke toekomstige aanvalsscenario's.

'Zeer berucht het *Entertainment Liaison* van het Amerikaanse ministerie van Defensie, dat subsidies verleent in de vorm van militair materieel aan films als de *Transformers*-franchise en *Captain Phillips*. Zo wordt de militaire almacht en de rol van de Amerikanen in de strijd tussen democratie en terreur getoond, of het nu om een interplanetaire robotoorlog gaat of om het bestrijden van terroristen.'

De eerste zin van Staals proefschrift valt op: 'Mijn naam is Jonas Staal, en ik ben een propagandakunstenaar.' Staal: 'Kunstenaars hebben zichzelf altijd tot machtsvormen moeten verhouden, en ook het idee van een "autonome" kunst is zelf het product van de Franse Revolutie, die de eerste subsidies voor kunstenaars instelde en de eerste publieke musea, zoals het Louvre, tot stand bracht. Kunst is altijd onderhevig aan politieke, economische en ideologische invloeden, alleen zijn wij ons hier onvolledig bewust van.'

Staal: 'Propaganda beoogt de werkelijkheid als zodanig vorm te geven. Dat gebeurt zeker niet alleen middels kunst, maar kunst is daar wel een belangrijk onderdeel van. Zelf werk ik al enkele jaren met de Democratische Zelf-Administratie van Rojava, de autonome regio in Noord-Syrië, die in 2012 door Koerdische revolutionairen onafhankelijk werd verklaard van het Assad regime. De Rojavanen ontwikkelden een model dat zij "stateloze democratie" noemen, een feministische vorm van lokaal zelfbestuur. Zij nodigden mij uit om een nieuw parlement met hen te realiseren, een opdracht een "stateloos parlement" te ontwerpen voor een stateloze democratie. Ik zie deze samenwerking als een poging een "emancipatorische propagandakunst" te ontwikkelen; die als inzet heeft middels kunst een nieuwe politieke ruimte te verbeelden, waarin een nieuwe vorm van democratie in praktijk gebracht kan worden.'

Levende martelaar Wilders

Plots lagen er in 2005 er op verschillende plekken in Den Haag en Rotterdam knuffelbeesten, kaarsen en bloemen langs wegen en in parken. Het waren monumentjes, schijnbaar ter nagedachtenis van een verkeersdode of een slachtoffer van een terreurdaad. Op de foto's stond Geert Wilders.

Al snel bleek het om in totaal 21 gedenktekens te gaan, 's nachts geplaatst door Staal. Wilders zag de kunstwerken als doodsbedreigingen, en deed aangifte.

'De berrmonumenten waren een poging om Wilders te portretteren als een levende martelaar', legt Staal uit. 'Als iemand die probeert zijn persoonlijke bedreigingen als collectieve bedreiging te presenteren aan onze samenleving, en tegelijkertijd een paradoxaal martelaarschap belichaamt omdat hij feitelijk nooit sterft.'

'De werken waren mijn reactie op politieke ontwikkelingen in Nederland na de moord op Theo van Gogh, en de persoonscultus die zich manifesteerde rondom de leiders van het oprukkende ultranationalisme.'

'Een kunstenaar vermoorden is een extremistische vorm van censuur, daarover geen twijfel. De misschatting van Van Gogh zelf heeft vooral betrekking op zijn idee dat geschriften en films "onschuldig" zijn, dat het "slechts" zou gaan om relatieve meningen. Maar het verbeelden van de werkelijkheid beïnvloedt die werkelijkheid, dat is de les van propagandakunst. Onze standpunten als kunstenaars doen ertoe, en onze verbeeldingen doen ertoe. De werken waren belangrijk voor mij omdat het mij leerde kunst te positioneren in directe relatie tot ultranationalistische propaganda.'

Staal gaf zichzelf aan, en werd voor de rechter gesleept. 'De twee rechtszaken die volgden in 2007 en 2008 kondigde ik aan als deel van

mijn werk; als een vorm van publiek debat waar de betekenis van de kunstwerken vanuit drie posities werd betwist: een politieke positie door Wilders, een artistieke positie door mijzelf, en de juridische positie door de rechtbank. Het kunstwerk vertaalde zich middels de rechtbank tot een publieke arena, waarin verschillende claims op de werkelijkheid met elkaar in conflict stonden.'

De rechter oordeelde dat Staal niet schuldig was aan bedreiging en sprak hem vrij.

Lang leve de waarheid

Een pleidooi voor de vergeten deugd van de bezonnenheid

In tijden van politieke polarisatie en *fake news* is het overeind houden van instanties die alleen om de waarheid draaien een zaak van het allerhoogste belang, vindt **Jan Waszink**.

Wetenschappelijk onderzoek vervult, samen met de journalistiek, een belangrijke rol in de maatschappij, namelijk het leveren van betrouwbare kennis. Voor het maatschappelijke debat is het cruciaal dat er ergens een of meer instanties belast zijn met het identificeren van de best bereikbare en indien mogelijk objectieve waarheid, want zonder zo'n ijkpunt vervalt het maatschappelijk debat tot een zinloze botsing van meningen.

Het slechte nieuws daarbij is natuurlijk dat zekere en blijvende kennis vaak onbereikbaar is; ook wetenschap blijft een *proces* waarin nieuwere inzichten oudere vervangen. Waarheid blijft echter wel het doel. Bij maatschappelijke, culturele en historische vragen staat bovendien sinds het postmodernisme het hele idee van 'de' waarheid op losse schroeven, want stevast zijn er meer waarheden in het spel: Zwarte Piet is voor verschillende interpretaties vatbaar en de Tweede Wereldoorlog is op miljoenen verschillende manieren beleefd die allemaal 'waar' zijn.

Dit alles neemt echter niet weg dat goed onderbouwde inzichten en (waar mogelijk) objectiviteit in de werkelijkheid waarin we leven de enig denkbare plaatsverangers van de waarheid zelf zijn. De bovenstaande relativeringen zijn bovendien voor het maatschappelijk debat minder relevant: daar moeten we uiteindelijk toch weten wat gezond eten is, hoe het nu 'echt' zat met de politieke acties of wat de waarschijnlijkste verklaring is voor klimaatverandering.

Tijdgeest, waan van de dag, politieke correctheid of juist verzet daartegen kunnen bepaalde opvattingen of inzichten meer of minder gewenst maken, maar de vraag naar de waarheid staat daar los van. Een maatschappij zonder wetenschap en journalistiek gericht op het vinden van zo betrouwbaar mogelijke kennis en informatie, is uiteindelijk stuurloos en een prooi voor demagogie en collectieve dwaling, met mogelijk fatale gevolgen. Zelfs een korte blik op de geschiedenis van de twintigste eeuw is genoeg om dat in te zien. Niet toevallig heeft het knevelen van academie en journalistiek voor dictators altijd hoge prioriteit.

De Tijd onthult de Waarheid (1733) door Jean-François de Troy

Zeker in tijden van politieke polarisatie en *fake news*, waarin de meningen eerst komen en de feiten later wel worden ingepast, is het overeind houden van instanties waar het alleen om de factor waarheid draait een zaak van het allerhoogste belang.

Dit stuk is daarom een pleidooi voor de vergeten deugd van de bezonnenheid. Die hoort bij de universiteit nog meer dan bij de journalistiek, waar het behalve om waarheid ook om de snelle actualiteit gaat. Maar voor de wetenschap moet bezonnenheid een centrale waarde zijn, ook al leidt die (misschien paradoxaal) vaak ook tot afstand van het maatschappelijke debat, tot traagheid, of tot kennis waarvan de toepasbaarheid althans nu onduidelijk is, maar die verworven wordt om haar intrinsieke waarde als kennis.

Wetenschap én journalistiek? Ja,

want ook waarheidsvinders kunnen fouten maken of hun plicht verzaken, en dan is er een andere waarheidsvinder nodig om aan de bel te trekken — net zoals we in ons staatsbestel een scheiding der machten hebben zodat de ene macht kan optreden tegen falen van een andere. Wetenschap en journalistiek werken elk volgens hun eigen logica en met iets verschillende agenda's; maar vanuit hun verschillende rollen bewaken zij de integriteit van elkaar en van regeringen, bedrijven, maatschappelijke organisaties enz.

Die regeringen, bedrijven, NGO's en andere organisaties zoals kerken, politieke partijen, lobbygroepen etc. hebben elk hun eigen agenda, zoals machtsbehoud, winst, een politieke of ideële doelstelling of iets anders. Uiteraard is het een groot goed als zulke instanties hun activiteiten wil-

len baseren op de best beschikbare, en dus wetenschappelijke kennis. Echter, hun agenda's vallen, welhaast per definitie, niet samen met een streven naar waarheid. Dit betekent dat er naast hen onafhankelijke instanties moeten zijn met waarheidsbewaking als taak, die in staat zijn een gele kaart te trekken wanneer een overheid, industrie of andere instantie bij het nastreven van haar respectievelijke doelen op basis van een onware argumentatie schade toebrengt aan anderen. (In het geval er schade wordt toegebracht op basis van een *ware* argumentatie is de discussie politiek van aard, dat wil zeggen of het beoogde doel de schade rechtvaardigt, en buiten het werkgebied van de academie.)

Een activistische onderzoeker die zijn kennis in dienst stelt van een politiek of maatschappelijk doel is

thus in essentie in dezelfde positie als een onderzoeker betrokken bij de industrie (bv. de farmaceutische): deze keuze kan goede effecten hebben (bv. de uitvinding van een medicijn, bescherming van een kwetsbare groep), maar beide onderzoekers dienen helder te hebben hoe zij hun dienstbaarheid aan het waarheidsstreven afschermen van de minder waarheidsgebonden agenda van de partij waarmee ze samenwerken. Dit levert niet altijd een probleem op. Als Boyan Slat zijn technologisch vernuft inzet om het zwerfplastic uit de oceaan te halen zijn daar geen evidente ethische bedenkingen bij aan te voeren. En soms is het probleem helder: de medicijnfabrikant heeft er financieel belang bij dat de onderzoeker bevestigt dat het middel werkt. Voor zulke situaties zijn al waarborgen aangebracht om de wetenschappelijk integriteit van het onderzoek te bewaken. Maar het probleem kan ook sluipend aanwezig zijn, zeker in maatschappelijke kwesties. Wanneer er een sociaal doel of zelfs een cultuurstrijd in het spel is, waarin er meerdere waarheden zijn en de problematiek complexer, kan de onderzoeker de objectiviteit of de feiten uit het oog verliezen. In de recente discussie bijvoorbeeld over de hedendaagse omgang met het slavernijverleden worden de feiten niet steeds gerespecteerd, met aanvechtbare morele oordelen als gevolg — precies datgene waartegen de wetenschap zou moeten waken. Engagement is goed, maar dient niet ten koste te gaan van je wetenschappelijke standaarden.

Het debat over klimaatverandering laat zien hoe belangrijk het is dat we kennisinstanties hebben die algemeen vertrouwd worden wat betreft waarheidsstreven en objectiviteit. Voor zulke integriteit is het noodzakelijk dat binnen de academie objectiviteit en bezonnenheid bovenaan worden gesteld en een weloverwogen afstand wordt aangehouden van politieke agenda's, bedrijfsmatige logica, "nationale wetenschapsagenda's", doelmatigheidsdenken en maatschappelijke bewegingen. Niet omdat de daar nagestreefde doelen onbelangrijk zouden zijn, maar omdat de maatschappelijke rol van de academie als hoeder van betrouwbare kennis niet in het geding mag komen, ook niet in schijn. Als dat gebeurt resteren er uiteindelijk alleen meningen en is het maatschappelijke debat in gevaar.

JAN WASZINK is docent en onderzoeker bij Rechtsgeleerdheid, afdeling Internationaal Publiekrecht

Academische Agenda

Prof.dr. J.S. Doetjes zal op vrijdag 26 januari een oratie houden bij benoeming tot hoogleraar bij de faculteit Geesteswetenschappen, met als leeropdracht Semantiek en Taalvariatie. De titel van de oratie is 'Over eenheid en verscheidenheid in taal'.

Dhr. M.A. Louter hoopt op dinsdag 30 januari om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'The migraine triad: chronification, depression, and medication overuse'. Promotoren zijn Prof.dr. M.D. Ferrari en Prof.dr. F.G. Zitman.

Dhr. F. Malgo hoopt op woensdag 31 januari om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De titel van het proefschrift is 'Diagnostic strategies in patients with high fracture risk'. Pro-

motor is Prof.dr. A.J. Rabelink.

Dhr. V. Borger hoopt op woensdag 31 januari om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Rechtsgeleerdheid. De titel van het proefschrift is 'The Transformation of the Euro: Law, Contract, Solidarity'. Promotor is Prof.dr. S.C.G. Van den Bogaert.

Mw. E. Perez Gallent hoopt op donderdag 1 februari om 11.15 uur te promoveren tot doctor in de Wiskunde en Natuurwetenschappen. De titel van het proefschrift is 'Electroreduction of nitrate and carbon dioxide on copper electrodes'. Promotor is Prof.dr. M.T.M. Koper.

Dhr. B.P.A.M. Heijs hoopt op donderdag 1 februari om 13.45 uur te promoveren tot doctor in de Geneeskunde. De

titel van het proefschrift is 'Lab-on-a-tissue: Optimization of On-Tissue Chemistry for Improved Mass Spectrometry Imaging'. Promotor is Prof.dr. J.V.M.G. Bovée.

Mw. C.J.S. Vrendenburg hoopt op donderdag 1 februari om 15.00 uur te promoveren tot doctor in de Rechtsgeleerdheid. De titel van het proefschrift is "Vollgedige" proceskostenveroordeling en toegang tot de rechter. Promotoren zijn Prof.mr. H.J. Sniijders en Prof.mr. D.J.G. Visser.

Mw. N.N. Koster hoopt op donderdag 1 februari om 16.15 uur te promoveren tot doctor in de Rechtsgeleerdheid. De titel van het proefschrift is 'Crime victims and the police'. Promotor is Prof.dr. J.P. Van der Leun.

Maretjes

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van 4.500 euro te boven gaan.

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord**, 23 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8, waarvan 4 met vergoeding van 5 tot 10 euro. **Voortgezet onderwijs**: *Nederlands, 2mavo-

havo. *Nederlands, 2havo. *Nederlands, 3havo. Nederlandse verslagen maken, hbo, eerste jaar bestuurskunde. *Nederlands, brugklas mavo-havo. *Nederlands, Engels, 3havo. *Nederlands, 5vwo. *Nederlands, Engels, brugklas mavo. *Nederlands, Engels, 4havo. *Engels, wiskunde, 2mavo-havo. *Engels, 5vwo. *Wiskunde, maatschappijleer, 3vmo-basis-kader. *Wiskunde, Nederlands, geschiedenis, 2mavo. Engels, Speciaal Voortgezet onderwijs. *Wiskunde, brugklas mavo-havo. *Frans, geschiedenis, Nederlands, wiskunde, brugklas vmo-mavo. *Wiskunde, 3havo. **Leiden-Zuid**, 4 leerlingen **basisonderwijs**, groep 4 t/m 8. Onderwijswinkel, Driftstraat 77, ma, wo en

do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Gezin in Leiden (Meerburg/Roomburg) zoekt oppas op dinsdagmiddag van 3 tot 6 uur voor drie kindjes (5, 7 en 9 jaar). 0615155609

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. BTW voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., postbus 20, 2040 AA Zandvoort, telefoon 023-571 47 45. E-mail: Zandvoort@bureauvanvliet.com

Hebben de planteneters gelijk?

Spoiler: ja

De universiteitskantines serveren vanaf dit jaar vol trots veganistisch eten, omdat dat het meest duurzaam zou zijn. Maar hoe weet je dat? En klopt het ook?

DOOR BART BRAUN Dierenvriend zijn in een dierenvriendelijke wereld, dat is een ondankbare bezigheid. De rest van de mensheid lijkt niet bijzonder onder de indruk van het leed van mensen die er net ietsje anders uitzien, laat staan dat van niet-menselijke dieren. De laatste jaren zetten evangeliserende veganisten daarom meer in op de klimaatkaart. De planeet, dat is waar mensen hun spullen en hun kleinkinderen bewaren: zelfs als individuele varkentjes het beschermen niet waard zijn, dan is de aarde dat misschien wel.

De kantines van de Universiteit Leiden bieden sinds kort meer plantaardig eten aan, nadat er een internetpetitie rond was gegaan die daarom vroeg. Op grote borden bij de ingang staat vol trots vermeld dat dit 'de meest duurzame soort eten is'. Daar word je als vleeseter achterdochtig van. De meeste veganisten zouden ook veganistisch leven als dat niet beter was voor het klimaat. Wie bepaalt dat, van die duurzaamheid? En hoe?

Het antwoord op die vraag vereist eigenlijk meer een dik boek dan een paginagroot stuk. Daarin zou u dan kunnen lezen over verschillende landbouwtechnieken en de mate waarin die ervoor zorgen of juist voorkomen dat micro-organismen koolstof vastleggen in de bodem. Over de verschillen in CO₂-voetafdruk tussen oesters en mosselen, over hoe een eetpatroon eruit zou moeten zien, de verschillen tussen alle de rekenmethoden, en over nog honderden andere zaken. *Mare* houdt

het hier noodgedwongen kort.

Op zijn kortst: Hebben de planteneters gelijk? Ja.

Iets langer: Ja, maar...

Aan zo'n bewering over de milieu-effecten van luiers, biefstuk, sjoemeldiesels of wat-dan-ook gaat een hoop rekenwerk vooraf. Bij het Centrum voor Milieuwetenschappen Leiden doen ze zulke sommen. Sterker nog: een bepaalde methodologie is daar ooit mede uitgevonden, de zogeheten Life Cycle Assessment.

'Je kijkt naar een product, en je telt alle milieu-effecten die in de hele levenscyclus van zo'n product langskomen op, van de winning van grondstoffen aan het begin tot de eventuele recycling aan het einde', legt CML-onderzoeker Paul Behrens uit. Voor vlees is die keten lang en complex: de mijn waar fosfaat voor de kunstmest uitkomt, de rubber die nodig is voor de banden van de trekkers, de elektriciteit voor de koeling, verwarming van de stallen, enzovoort. Zelf gebruikt Behrens, die de milieu-impact van eten en van energie berekent, een iets ander systeem. Hij werkt met een zogeheten input/output-benadering: waarbij je de totale uitstoot van een industrie neemt, en dan vervolgens de bijdrage van die industrie aan een bepaald product schat. 'De twee rekenmethoden vullen elkaar aan: de ene is *bottom up*, de ander *top down*.'

Die levenscyclus-cijfers je dus niet meten, alleen zo goed en zo kwaad als het kan berekenen. Er komen ook nog eens keuzes bij kijken: als je een koe hebt die melk geeft en die je daarna tot gehakt maalt, welk gedeelte van alle milieu-effecten moet dan naar de melk, welk naar het gehakt en welk naar de schoenen die van het leer werden gemaakt? De cijfers die uit zulke sommen komen rollen, kunnen dan ook behoorlijk uiteenlopen.

Als je ze allemaal naast elkaar legt, komen er echter interessante dingen naar boven. De milieu-impact van een product zelf is bijvoorbeeld vrijwel altijd veel groter dan dat van de verpakking die er omheen zit, en van het transport ervan, vooral als dat in een groot containerschip plaatsvond. Plastic folie om een komkommer is dus netto beter voor het milieu, want zo bederven er minder komkommers. Boter uit Nieuw-Zeeland die in Engelse supermarkten ligt, is beter voor het klimaat dan boter uit Engeland, want in Nieuw Zeeland is het gemiddeld ietsje warmer en hoeven de boeren minder te stoken in de stallen. Het vervoer van die boter levert wel uitstoot op, maar minder dan het stookverschil.

De gevolgen voor de planeet van een product bestaan niet alleen uit de uitstoot van broeikasgassen. Landgebruik is ook belangrijk: op alle plekken waar we eten produceren kunnen we niet wonen, en ligt geen natuurgebied. Watergebruik is een ding, want vies water moet je schoonmaken en verdroging en verzilting kosten ook geld. Voor de milieu-rekensom krijg je dus meestal niet één cijfer, maar twee of drie.

'Dieren scoren slecht in alle drie de categorieën', vat Behrens de tabellen samen. Daar kunnen de beesten niet zoveel aan doen: ze moeten nu eenmaal eten. U heeft misschien gehoord over de kap van het Amazone-woud voor sojaplantages. Dat is niet omdat de veganisten zo ontzettend veel tofu lopen te knagen: de koeien en de varkens eten dat op. Als we in plaats van koe en varken soja zouden eten, zou dat enorm schelen. Behrens: 'Bij elke stap die je hoger gaat in de voedselketen, verlies je 90 procent van je opbrengst. Er vallen hier enorme efficiency-slagen te maken.'

En die slagen maken ook uit.

Onze dieren bepalen 14,5 procent van de totale menselijke productie aan broeikasgassen, volgens de wereldvoedselorganisatie FAO.

De grootste boosdoeners zijn – maar dit wist u al – koeien. Zo'n zestig procent van die totale dieren-uitstoot komt op het conto van rundvlees en koemelk. Koeien boeren methaan op, en dat is nu eenmaal een krachtig broeikasgas. Bij een Ierse biefstuk komt wat minder uitstoot kijken dan bij een Braziliaanse, maar rood vlees is met kop en schouders het slechtst voor het klimaat en heeft het meeste grond nodig. De uitstoot van een kilo rundvlees staat grofweg gelijk aan vijf uur non-stop autorijden. Lamsvlees is net zo vervuilend, maar daar eten we veel minder van. Kaas en varkensvlees scoren al ietsje beter, maar nog steeds stukken slechter dan de plantaardige voedingsmiddelen onderaan de lijsten.

'Voor wie echt het meest milieuvriendelijke wil, zijn de plantaardige vleesalternatieven, zoals soja-, granen- en groenteburgers, noten, tempé, tahoe, Quorn en peulvruchten nog steeds de beste keuze', vat voorlichtingsorganisatie Milieu Centraal het samen. Vleesvervangers als Valess, gemaakt van melkeiwit, scoren vergelijkbaar met kaas. Als je echt wilt, kun je gaan grasduinen door alle rapporten. Dan zie je dat de uitstoot van sommige gekweekte schelpdieren vergelijkbaar is met die van peulvruchten, en dat er grofweg vier keer zoveel land nodig is voor een kilo cashewnoten als voor een kilo kip. Je kan erop wijzen dat een groot gedeelte van het aardoppervlak te rotserig of te stijl is voor landbouw, en dat je daarop beesten rond kunt laten lopen, en dat je dieren ook voedselresten kunt voeren in plaats van speciaal voor hen gekweekte sojabonen. Je kan die beroemde studie

van Carnegie Mellon opgraven, waarin stond dat sla per calorie drie keer zoveel uitstoot met zich meebrengt als spek.

Maar ja: we eten in Nederland weinig mossels en cashewnoten, en veel koe, kaas en varken. Lekker extensief een geitje op je rotsige helling laten grazen, of een hangbuikzwijntje in je achtertuin houden dat je restjes geeft? Daarmee kom je niet aan de 77 kilo vlees die de gemiddelde Nederlander per jaar eet. En je kan bedenken dat delen door het aantal calorieën niet heel betekenisvol is voor consumenten: wie eet er nou tien kroppen sla om te compenseren voor de calorieën uit een niet gegeten onse spek?

Niemand weet hoe het ideale eetpatroon dat de gevolgen voor gezondheid en milieu maximaliseert er precies uit ziet. Het is waarschijnlijk dat er in dat dieet nog steeds vlees, vis en dierlijke producten als melk en eieren zitten. Maar niet in de hoeveelheden waarin de meeste Nederlanders ze nu eten.

Het Voedingscentrum benadrukte in haar nieuwe Richtlijnen Goede Voeding ook de milieuaspecten van het dieet, en adviseert daarom om de vleesconsumptie te beperken.

Behrens en zijn vakgroepgenoten rekenden eind vorig jaar uit dat zulke adviezen, mits opgevolgd, een behoorlijke milieu-impact kunnen hebben. De keuze moet echter bij de consument zelf blijven, vindt hij: 'Als je gaat lopen dicteren wat mensen wel en niet moeten eten, schrik je ze alleen maar af. Eten is iets heel persoonlijks. Je ziet wel dat naarmate er meer kennis en informatie is over plantaardig eten, het aanbod groeit. Dat een vleesarm eetpatroon gezonder is speelt ook mee: de meeste mensen volgen een advies over hun gezondheid eerder op dan een advies voor het milieu.'

Dancing at the museum

The Boerhaave, recently refurbished, has been reinforced with flesh and blood

Boerhaave's Theatrum Anatomicum shows a reconstruction of Leiden's first anatomy lessons. Foto Mike Bink fotografie

The revamped Museum Boerhaave has ditched its chronological display. "Before, by the time you reached 1857, you'd be wanting a coffee."

BY MARLEEN VAN WESEL A knife slices through the skin of your right arm, causing blood to spurt and exposing the muscles, blood vessels and finally the bone. Andreas Vesalius (1514-1564), the founder of anatomy, is operating on *your* arm in a video projection in the rejuvenated Rijksmuseum Boerhaave.

Its doors opened again in December, when it was also announced that, after dedicating twelve years to the museum, its director, Dirk van Delft (1951), would be succeeded in April by Amito Haarhuis (1967).

"I retired officially in June", Van Delft explains, "but the reopening was postponed for six months. I would have sunk into a terrible depression if I had been forced to leave just before we were finished but, luckily, I could stay on for a bit."

The museum is now divided into five themes. "Before, the display was chronological: from the oldest book of plants, which dates from 1485, to an intricate microscope built in 1986. Most people flaked out before the end – by the time they reached 1857, they would be wondering where the café was. It didn't help that its science was not very inspiring, being composed mainly of grey cabinets and data. In addition, the objects from the last century were displayed in a kind of depot, with very little cohesion and all piled together. Now the collection is of flesh and blood; after all, it should tell people about the scientists and their patients."

The courtyard had already been done up in 2014 and now includes a water playground. The anatomical theatre, located at the beginning of the museum's route, came to life when video projections were introduced in 2015. Now, it's followed by the Golden-Age theme. "In that era, our perception of the world changed as the sun replaced the earth as the centre of the universe", Van Delft explains. In the unlit hall, the eye is caught by the Leiden Sphaera, "the oldest heliocentric planetarium in the world. Many visitors wonder whether it was already in the collection. Well, it was, just planted in a corner, without a context of any sort. A science journalist once pointed out to us that the zodiac had been fixed on back to front. The planetarium was damaged during a bombing raid in the Second World War and it must have been restored, because the sequence is correct on older photographs. We decided to leave it as it is."

The Golden-Age halls still house the book of plants from 1485. "The focus here is on exploration, of the world by explorers, but also with microscopes." You can look down Antoni van Leeuwenhoek's microscopes, next to sketches of his discoveries, magnified many times on glass plates. "He was the first to see a sperm cell", Van Delft points out. "Curiosity has no limits."

There are plenty of extras in the museum as well as the original objects: interactive information kiosks, experiments and games. The Sickness-and-Health theme begins with a screen where your own body teaches you about narcotics and X-rays. The skeleton opposite you moves with you, as if you are standing in front of a mirror. "Imagine, we have whole families dancing in front of it," Van Delft smiles.

His favourite room is just beyond: large and white, with hospital beds as display windows. Projections on the walls show nuns from a bygone era in large coils bending over real patients. This room also contains the big iron lung. "Initially, it was displayed among objects that had nothing to do with it – it was slightly patronising: I'm an iron lung and I don't care if you don't understand." Now, its large, white cover shows a video of how a young polio sufferer who cannot breathe independently is lifted into an apparatus such as this one. You can listen to a sound fragment too. "An older lady recalls how, when she was four, she had to spend months in one of these. For her, the worst thing was when they burnt her doll because it might contain the virus." Next to the iron lung – and about the size of a handbag – is a modern device. "You carry it about with you nowadays, instead of spending months in one of those."

So, in fact the collection doesn't end with that intricate microscope from the eighties. "No, actually, it goes much further", Van Delft en-

thuses. "We've introduced tomorrow's science to the museum with a number of joint projects." One example is the Extreme Ultra Violet mirror, manufactured by chip producers ASML, and a qubit from QuTech at the Delft University of Technology, which are exhibited in the technology room, opposite the X8, a gigantic computer from the sixties.

However, the darker aspects of science are no less important. The museum has room for failures. The theme room Mighty Collections contains human skulls and monochrome portraits in addition to eighteenth and nineteenth series of shells and birds' skulls. "In the nineteenth century, people would pick up skulls from battlefields. They looked for links between the soldiers' origins, revealed by their uniforms, and characteristics of their skulls. Very soon after that, the criminologist Cesare Lombroso tried to determine whether you were a crook or a tramp by your physical features, while later still, in the Third Reich, those ideals went completely off the rails."

The last theme is Big Questions. Top-ranking scientists explain how they were inspired by their famous predecessors. One of them, physicist Erik Verlinde tells us about Albert Einstein, who was appointed endowed professor at Leiden in the nineteen-twenties. "And of course, we have Einstein's fountain pen and a telegram he sent", says Van Delft. One display window is dedicated to Dutch Nobel Prize winners and includes the box of bricks physicist Gerard 't Hooft played with as a child. "But we also have notes he used for his Nobel-Prize research and clogs belonging to Ben Feringa, which he wore as a three-year-old on his first exploration round his parents' farm, long before he went on to win the Nobel Prize for chemistry in 2016."

The room for temporary exhibitions is still under construction, but *Frankenstein: The path to a new human* is to open here on 16 March.

Rijksmuseum Boerhaave
Open from Tuesday to Sunday,
€12.50; free admittance on presentation of a student card.

Let me write, or else I'll suffocate

Back in 2011, Rijksmuseum Boerhaave was threatened by closure following cuts in the national budget for culture. "Brilliant, it was brilliant!", Dirk van Delft recalls. "In hindsight, and even at the time, it was an invigorating and chaotic time, which I really enjoyed. We didn't take it lying down, whimpering that it was a scandal! Of course, we whimpered, but we gave it everything we had, too. Businesses, private individuals and Friends of the Museum all supported us, en masse. And once we reached achieved some great improvements, we didn't relax. The water playground, the treasure island and the anatomical theatre were all planned in those years."

He regards the renovation as the finishing stage. "Of course, it's never finished, but we truly have progressed."

He will remain involved as a Friend of the Museum. "I was already a friend; I have always dutifully paid my membership, but I don't want to get under the new director's feet."

Moreover, he will stay at Leiden University as an endowed professor. "I have some PhD students, so that I'll still do that, and I have a zero-hour appointment, which means I can certainly do research. My PhD dissertation was a biography of Heike Kamerlingh Onnes. Writing is my favourite occupation, preferably in a way that appeals to more people than just the 23 colleagues involved in my work. I just must write, even during the whole to-do with the reopening, otherwise I'll suffocate. Luckily, I don't need much sleep."

Na veertig jaar doorbreken

Anvil-zanger: 'Ik zou er niks aan veranderen. Not a fucking thing.'

Dankzij een documentaire over hun mislukte carrière brak de Canadese heavymetalband Anvil alsnog door. 'Gerechtigheid', vindt zanger Lips.

DOOR FRANK PROVOOST 'De realiteit is dat we niet jonger worden. Je buik groeit, je haar valt uit. We moeten het nu doen!'

Aldus Steve Kudlow (1956) – bijnaam: 'Lips' – tien jaar geleden in de documentaire *The Story of Anvil*. De film was een ongenadig eerlijk portret van de Canadese heavy-metalband waarvan de eerste drie platen (*Hard 'n Heavy*, *Metal on Metal* en *Forged in Fire*) bepalend waren geweest voor de carrières van bands als Metallica, Anthrax, Guns N' Roses, Whitesnake en Scorpions. Maar terwijl die er met de poen vandoor gingen, bleef Anvil – afgezien van een gezamenlijke tour door Japan – in de marge krabbelen. Terwijl Lips door de sneeuw ploetert om als bediende van Choice Children's Catering her en der schoolmaaltijden te bezorgen, blijft hij dromen van een doorbraak, net als zijn muzikale bloedbroer en drummer Robb Reiner. 'Een lachtertje', schampert diens zus in de film. 'Het is allang over.'

Niet dus. Want deze week, laat zanger-gitarist Lips trots weten via een krakende Skype-verbinding vanuit Los Angeles, treedt Anvil toe tot de *Heavy Metal Hall of Fame*.

Is het niet ironisch dat een film over hoe jullie het maar niet maakten uiteindelijk toch jullie doorbraak heeft betekend? 'Het is gerechtigheid. En vervulling. Wij hoeven geen AC/DC te zijn. Het ging ons nooit om miljoenen dollars te verdienen. We wilden er enkel van kunnen rondkomen.'

Lukt dat nu? 'Al tien jaar. Sindsdien maken we continu nieuwe platen en spelen tussendoor zoveel mogelijk shows. Het heeft lang, lang geduurd. Dit is wat we altijd al hadden moeten doen, en we doen het nu!'

En dat komt allemaal door die ene film? 'Daar bestaat geen enkele twijfel over. *The Story of Anvil* heeft ons wereldwijde erkenning gegeven en ervoor gezorgd dat het publiek ons live wil zien. Sindsdien zijn we niet gestopt met spelen. We zijn in ieder geval niet achterover gaan leunen om eindelijk van ons succes te genieten.'

In de film zeggen grote bands waarmee jullie vroeger toerden dat zij ook niet snappen waarom Anvil nooit eerder doorbrak. Waarom was dat? 'Als enige Canadese band zaten wij bij een klein, onafhankelijk label. Grote Amerikaanse platenmaatschappijen wilden ons toen alleen tekenen als ze onze eerste drie platen ook gratis mochten uitbrengen. Toen ons label dat weigerde, wilde niemand ons. Jammer, maar zo gaat het nu eenmaal. Het is *business*... en hebzucht: iedereen wil altijd alles voor niets. 'Weet je, uiteindelijk maakt het niet uit. Het heeft Anvil precies

gemaakt tot wat het nu is. Ik zou er ook geen moer aan willen veranderen. *Not a fucking thing*. We hebben altijd alles op onze eigen voorwaarden gedaan: waar, wanneer en hoe we zelf wilden. En nu ik op een leeftijd kom waarop ik te oud ben om nog zwaar lichamelijk werk te doen - zoals schoolmaaltijden bezorgen - word ik opeens overal als rockster behandeld. Het is één groot cadeau, man.'

Het is ook een troost voor alle worstelende bands, toch? 'Dat is het mooie: het is ook een soort van geruststellend werkeethos geworden. Zo van: als die gasten al die ellende hebben overwonnen, kunnen wij dat misschien ook wel.'

Heeft het niet ook met de toegankelijkheid van de hardrockscene te maken? Aan het eind van de film is een foto te zien uit 1985 van jullie met regisseur Sacha Gervasi, die toen nog een jonge metalhead was.

'We waren net klaar met onze soundcheck in de Marquee, in Londen, toen een jong ventje op de deur van onze kleedkamer klopte. Hij was drummer, groot fan van Robb en kende alle nuances van onze platen. Voor ons was dat een openbaring! Het was de eerste keer dat Anvil in Europa speelde. Dat wij zo'n grote invloed op fans hadden, was een schok! Maar ook te gek natuurlijk. En dus lieten we hem ook meteen kennismaken met andere bevriende rocksterren. Wij hebben hem zelfs nog meegenomen naar New York, toen we daar op tour gingen. Dat was natuurlijk een raketvlucht voor hem! *Life changing*'

Maar dat is karma, toch? 'Natuurlijk. Dat is het ding natuurlijk: toen Sacha voor onze kleedkamerdeur stond, stuurden we hem niet weg, maar lieten hem juist binnen. Zo'n jong publiek maakt je vanzelf open: het is de combinatie van hun onschuld en je eigen herinnering. Ik was namelijk ook ooit zo'n gastje. Toen ik vijftien jaar was, ontmoette ik Frank Zappa. Zo'n ervaring, dat is iets magisch. Dat vergeet je nooit meer. Ik weet nog precies welk gesprek we toen hadden, en dat ik mezelf afvroeg: zou dit mijn toekomst kunnen zijn? 'Maar op dat moment in Londen

konden wij natuurlijk ook niet bedenken wat er later van Sacha zou worden. En dan is hij opeens dertig, maakt hij carrière in Hollywood, wordt scenarioschrijver voor Steven Spielberg en denkt: hoe zou het eigenlijk met mijn oude vrienden van Anvil zijn? *And then all this shit happens!*'

De grap is dat bands die vroeger wél doorbraken juist films maakten over hun existentiële midlife crises, zoals *Some Kind of Monster*, over Metallica.

'Hahaha. Het is inderdaad precies omgekeerd. Gasten die alles voor elkaar hebben: geld en beroemdheid, veranderen in ellendige baby's. En een paar sukkels bij wie alles tegenzat en die heel hun leven moesten zwoegen zijn nu dolgelukkig.

'Weet je, James Hetfield (zanger-gitarist van Metallica, red.) zat

laatst tegen mij te klagen dat hij zo vaak moest optreden. Ik zei: *what the fuck are you talking about?* Jul-lie hebben hooguit tachtig shows per jaar - wij tweehonderd - en krijgen daar twintig keer zoveel geld, fuck nee, honderd keer zoveel geld voor!

'Maar daar gaat niet om, man. Het gaat om geluk vinden. In de herfst van mijn leven verdien ik mijn brood met datgene wat ik geweldig vind. Mensen vragen me: hoe kun jij er zo gelukkig uitzien? *Well, how the fuck can't you be?!* We hebben de tijd van ons leven. *Save the best for last, right?*'

Anvil,
Gebr. de Nobel
Donderdag 1 februari

De film *The Story of Anvil* wordt woensdagavond 31 januari vertoond in Trianon om 21:30.

Agenda

FILM

LIDO
Titanic 20th Anniversary
Ma 29 januari, 20.00

KIJKHUIS
Kijkhuis on Demand: Léon
Di 30 januari, 21.00

TRIANON
Anvil: The Story of Anvil
Wo 31 januari, 21.30
Zie verder bioscopenleiden.nl

MUZIEK

GEBR. DE NOBEL
Zer00's Heroes

Vr 26 januari, 23.00, €12,50

Top Rankin'

Vr 26 januari, 23.00, €10,-

Pietju Bell & Rey Tranquilo

Za 27 januari, 19.30, €10,-

Dolle Dansjes

Za 27 januari, 23.00, €10,-

Pre-Party Champion Sound XL: Spring Break Edition

Za 27 januari, 23.00, €8,50

Sunday At Eight & Support

Dj: Buzztrip

Zo 28 januari, 19.30, €7,50

Anvil

Do 1 februari, 18.30, €17,50

Allereerste 3voor12Leiden Clubavond

Do 1 februari, 19.30, gratis

MUZIEKHUIS

Benefiet: The Royal Spuds & MacHielo & Detergent

Vr 26 januari, 20.00, entree: donatie voor

De Vliegende Meubelmakers

LEIDSELENTE

De Waanzin

Vr 26 januari, 21.00

BRASSERIE BOS

Katvanger

Vr 26 januari, 18.30

PAARD VAN TROJE (DEN HAAG)

La Bomba cd-release

Vr 26 januari, 19.30, gratis (café)

Marcin Wasilewski Trio

Vr 26 januari, 19.30, v.a. €17,50

Vunzige Deuntjes

Vr 26 januari, 23.30, v.a. €6,73

DJPJ

Vr 26 januari, 23.30, gratis (café)

New Cool Collective

Za 27 januari, 19.30, v.a. €15,-

Molotov

Za 27 januari, 23.00, gratis

Gabbers repetitie met o.a. Ali B. en Martijn Koning

Zo 28 januari, 19.30, €15,-

Humanity House - VN

Wo 31 januari, 19.00, €7,50

DIVERSEN

BOEKHANDEL KOOYKER

Boekpresentatie Yaël Vinckx:

Volgens Willem, Een onbeschaamde geschiedenis van rock in Nederland

Vr 26 januari, 18.00, gratis

BOEKHANDEL VAN STOCKUM

Voordracht Anton Korteweg

Zo 28 januari, 14.30, gratis

LEIDSELENTE

Leidse Lente Spelletjesavond

Za 27 januari, 20.30

Audities VARA Leids Cabaret Festival

Zo 28 januari, 13.00

PAARD VAN TROJE (DEN HAAG)

Gabbers repetitie met o.a. Ali B. en Martijn Koning

Zo 28 januari, 19.30, €15,-

Humanity House - VN

Wo 31 januari, 19.00, €7,50

THEATER INS BLAU

Romeo en Julia

Wo 31 januari, 20.30, v.a. €15,50

George en Eran lossen Wereldvrede op! DE FINALE

Do 1 februari, 20.30, v.a. €15,-

MUSEUM BOERHAAVE

Vernieuwd

LIPSUIS

Kunstgang: tentoonstelling Yara de Kok

t/m 3 februari

LEIDS WEVERSHUIS

Expositie: In het Licht van de Godin

t/m 11 maart

SIEBOLDHUIS

Tentoonstelling: De gemaskerde krijger

t/m 27 mei

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK

Tentoonstelling: Bloot of Bedekt

t/m 27 mei

Het Clubje

Vlnr: Joost Arbouw, Arne Smits en Matthieu Montagne. Foto Taco van der Eijl

Column

Takenpakket

Ik moet jullie wat bekennen: ongeveer een jaar lang kreeg ik honderdvijfendertig euro per maand van DUWO. Die ene met een 'W' ja. Niet eens van die oh-zo-aardige overheidsinstantie dus, maar juist van diegene waar je normaal gesproken geld aan betaalt.

Daar moest ik uiteraard wel wát voor doen. Met in totaal vier student-beheerders hadden we de eervolle taak om hetzelfde aantal flats op Flanorpad brandveilig en leefbaar te houden. In feite werd er van me verwacht dat ik pizzadoos-gerelateerde verzameldwang voor nooddeuren zou opsporen en er vervolgens van zou zeggen.

Oh en om de week moest ik een uurtje op ons kantoor zitten om zo af en toe een welkomsgesprekje te voeren, een lampje uit te delen of mensen wc-papier te geven.

Wel heb ik één keer iemand bijna letterlijk uit de brand mogen helpen. Een huisgenoot had namelijk – geheel doordacht – wat wierook aangestoken, deze laten rusten op een kartonnen eierdoosje en het ietwat ontvlambare geheel op zijn bed gelegd om daarna de deur uit te gaan.

Nadat de gang opeens verdacht veel weg had gekregen van een kinderdisco met een nogal enthousiaste rookmachinebediende, besloot ik wat deuren open te gooien en vond in zijn kamer de oorsprong. Ik had het zonder twijfel ook gedaan zonder dat salaris, maar door dat brandje te blussen leek het in ieder geval even alsof mijn handelen ook daadwerkelijk wat waard was voor hen die in feite mijn salaris betaalden: flatgenoten. Die konden het wel waarderen dat zijn kamer nog enigszins heel was en die van hen daarmee dus ook.

Toch kriebelde het, die honderdvijfendertig euro per maand voor een barre twee kantooruurtjes plus af en toe wat kleine klusjes. Salarisvermindering aanvragen zag ik dan weer niet zitten, dus besloot ik het maar anders aan te pakken. Mijn werkzaamheden zouden gewoon wat meer waard moeten worden, of ik zou mezelf terugverdienen door ervoor te zorgen dat er andere kosten omlaaggaan.

Ik contacteerde mijn directe leidinggevende bij DUWO en stelde haar voor dat ik wat projectjes op me zou nemen: nagaan of plastic afval scheiden mogelijk is en uitzoeken hoeveel er eventueel bespaard kan worden door zonnepanelen neer te leggen op de daken. Voor zover ik weet krijg je namelijk geld toe voor goed gescheiden afval en zonnepanelen zijn inmiddels ook rendabel – zeker voor onze platte daken. Zo zou de leefbaarheid voor iedereen op de wereld wat omhooggaan en de rekening van iedereen op Flanorpad wat omlaag.

Een lachje en de boodschap dat dat niet bij mijn takenpakket hoorde was het enige wat daarop volgde. Nu, een jaar later, vraag ik me nog steeds af bij wie dan wel.

MATTIJN DE GROOT is student wijsbegeerte

'Mensen schrikken zich dood!'

Leids bitterballenbedrijf La Boule

Arne Smits (20, logistics engineering, Hogeschool van Amsterdam): 'Voor onze minor moesten we een onderneming opzetten. We delen alle drie een passie voor de horeca, dus we wisten meteen dat we iets met eten wilden doen en iets met trends, zoals zeewier en insecten. Na een paar dagen brainstormen op Texel kwamen we op het idee van een bitterbal. Van het één kwam het ander, en nu is het een beetje uit de hand gelopen.'

Joost Arbouw (21, technische bedrijfskunde, HvA): 'Een fabriek bood aan om de productie op zich te nemen. Van de zeewierbitterbal, dan.'

Smits: 'We hebben ook met patissier Cees Holtkamp samengewerkt, dé meesterbakker van kroketten en bitterballen. Dat is een goede binnenkomer

bij restaurants, als we dat erbij vertellen.' **Matthieu Montagne (23, voeding en diëtetiek, HvA):** 'Holtkamp heeft ons geleerd hoe je een goede ragout en buitenkant maakt. Voor we überhaupt wisten hoe we een goede bitterbal maakten, waren we al een paar weken verder.'

Arbouw: 'De eerste twee maanden stonden we alleen maar hier in de keuken, verschillende verhoudingen zeewier uit te proberen met veel te dure ingrediënten van de Albert Heijn. Nu zijn we vooral veel tijd kwijt aan de verkoop, langs restaurantjes gaan om de bitterballen te laten proeven enzo.'

Smits: 'We zijn zeker wel vier of vijf dagen per week bezig met het bedrijf. De zeewierbal doet het goed, komende zomer staan we op de kaart bij een restaurant in Katwijk. Een stuk beter dan de

bal met meelwormenragout. Dat is voor veel mensen echt nog een stap te ver.'

Montagne: 'Mensen schrikken zich dood! We hebben op de kerstmarkt gestaan in Leiden, waar we de zee-wiersers lietten proeven. Mensen zijn over zeewier al vrij sceptisch: "Wakame, wat is dat?" Maar als we er eentje laten proeven, vinden ze het vaak heel lekker. Dat is leuk om te zien.'

Smits: 'Met die meelwormenbal zitten we nog een beetje te rommelen, wat we daar nou precies mee willen.'

Arbouw: 'De smaak van insecten is niet per se lekker, nogal gronderig. We hadden eerst als idee dat je echt stukjes insect in de bitterbal zou zien zitten. Maar bij de insectenboerderij waar we de meelwormen vandaan halen, hebben ze dat sterk afgeraden.'

Montagne: 'We zijn begonnen met krekels, maar die zijn moeilijk duur, niet te doen. Voor een bakje van veertig gram betaal je al snel veertien euro. Daar is nog niet genoeg vraag naar denk ik, dus het wordt niet veel gekweekt.'

Arbouw: 'Je zou denken: ik gooi een krop sla in de hoek, wacht een paar maanden en dan zitten er insecten in, maar zo werkt het natuurlijk niet.'

Smits: 'Het is wel te bizar voor woorden dat we een half jaar geleden nergens waren, en dat we nu al klanten hebben en een fabriek die voor ons produceert.'

Montagne: 'Ik wil eigenlijk alleen maar nog meer en nog sneller groeien.'

Smits: 'Soms staan we er te weinig bij stil. We kunnen ook nu al best trots zijn.'

DOOR SUSAN WICHGERS

Bandirah

